

**TURUN
YLIOPISTO**

”It’s economy, stupid!” - vai onko sittenkään?

Talusterustainen äänestäminen Suomessa 2011–2019

Marikki Pitkänen
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
15.6.2023
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Valtio-oppi

Tekijä: Marikki Pitkänen

Otsikko: ”It’s economy, stupid!”- vai onko sittenkään?

Ohjaaja: Professori Maija Setälä

Sivumäärä: 64 sivua

Päivämäärä: 15.6.2023

Talousperustaisen äänestämisen tutkimuksessa oletetaan talouden tilan arvioiden vaikuttavan kansalaisten puoluevalintaan. Perinteisessä lähestymistavassa oletetaan kansalaisten äänestävän talouden laskusuhdanteessa oppositiota ja vastaavasti talouden kasvusuhdanteessa istuvaa hallitusta. Talousperustaisen äänestämistä on havaittu erityisesti kaksipuoluejärjestelmissä, mutta myös ajoittain monipuoluejärjestelmissä. Suomessa talousperustaista äänestämistä on tutkittu niukasti ja kansalaisten puoluevalintaa on pyritty selittämään muilla tavoin.

Tässä pro-gradu tutkielmassa tarkastellaan talousperustaista äänestämistä Suomessa eduskuntavaaleissa vuosina 2011, 2015 ja 2019. Aineisto valikoitui sen perusteella, että talouden tila oli erilainen kullakin vaalikaudella. Tutkielmassa tarkastellaan kansalaisten talouden tilan arvioiden vaikutusta puoluevalintaan sekä sitä, kuinka hyvin kansalaisten talouden tilan arviot ennustavat puoluevalintaa Suomessa suhteessa perinteisiin puoluevalintaa selittäviin tekijöihin. Tutkielman aineistona toimii eduskuntavaaliaineisto vuosilta 2011, 2015 ja 2019. Analyysi perustuu multinomiaaliseen logistiseen regressioanalyysiin ja tämän lisäksi käytetään kuvailevana menetelmänä ristiintaulukointia.

Tulokset osoittavat, että talousperustaista äänestämistä tapahtuu Suomessa jonkin verran. Analyysin perusteella kansalaisten arviot oman talouden tilan muutoksesta korreloivat vahvemmin puoluevalintaan kuin arviot kansantalouden tilan muutoksesta. Jakolinjateoriat ja sosiodemografiset muuttujat, jotka ovat perinteisesti selittäneet puoluevalintaa, selittivät talouden arvioita paremmin puoluevalintaa Suomessa.

Tutkimus mukailee aikaisempia tutkimuksia talousperustaisesta äänestämisestä monipuoluedemokratioissa. Tutkielman perusteella kansalaisten äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat sekä pitkän aikavälin poliittiset sitoumukset että lyhyen aikavälin poliittisten tapahtumista johtuvat mielipiteiden muutokset. Tulosten perusteella talousperustaisen äänestämisen vahvuuteen vaikuttaa aikaisemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti hallituspuolueiden ideologinen yhteneväisyys.

Avainsanat: Talousperustainen äänestäminen, retrospektiivinen äänestäminen, äänestyskäyttäytyminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Talusterustaisen äänestämisen tutkimuksen lähestymistapoja	7
2	Retrospektiivinen teoria ja talusterustainen äänestämisen	9
2.1	Retrospektiivinen äänestämisen ja retrospektiivinen prosessi	9
2.2	Retrospektiivisen teorian rajoitukset	11
2.3	Jakolinjateoriat	13
2.4	Talusterustaista äänestämistä koskeva aikaisempi empiirinen tutkimus	16
2.4.1	Miten äänestäjät muodostavat arvionsa kansantalouden tilasta?	21
2.4.2	Talusterustaisen äänestämisen tutkimus monipuoluedemokratioissa	22
3	Suomi talusterustaisen äänestämisen viitekehyksessä	29
3.1	Äänestyspäätöksiä koskeva tutkimus Suomessa	29
3.2	Poliittiset jakolinjat Suomessa	30
3.3	Vaalikaudet 2007–2019 sekä eduskuntavaalit vuosina 2011, 2015 ja 2019	32
4	Aineisto ja menetelmät	36
4.1	Aineiston esittely	36
4.2	Menetelmälliset valinnat ja muuttujien operationalisointi	36
5	Tulokset	43
5.1	Talouden arvioiden suhde puoluevalintaan vuosina 2011–2019	43
5.2	Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi	46
5.3	Keskeiset tulokset	58
6	Johtopäätökset	60
	Lähteet	65

1 Johdanto

”It’s economy stupid!” julisti kyltti vuoden 1992 Yhdysvaltojen presidentinvaalikampanjan aikana Bill Clintonin pääkonttorin seinällä. Clintonin päästrategin ripustaman kyltin oli tarkoitus muistuttaa vaalikampanjassa työskenteleville, kuinka tärkeä talous on kansalaisille heidän tehdessään äänestysvalintaansa (Anderson 2007, 271). Kylttiä ei turhaan ollut ripustettu seinälle, sillä talouden tilan ja istuvan hallituksen äänestämisen välillä on havaittu useaan kertaan vahva korrelaatio Yhdysvalloissa (Lewis-Beck & Paldam, 2000). Vastaava ilmiö on havaittu myös muissa valtioissa niin Euroopassa, muualla Pohjois-Amerikassa kuin Aasiassakin (Gomez & Wilson 2006; Coffey 2013; Fraile & Lewis-Beck 2013, 469). Yhteys on esiintynyt siten, että talouden kasvaessa äänestäjät ovat äänestäneet istuvaa hallitusta ja vastavuoroisesti talouden laskusuhdanteen aikana äänestäjät ovat äänestäneet useammin oppositiopuolueita. Yhteys on havaittu myös uusien ja vasta kehittyvien demokratioiden osalta (Duch 2001, 906), joten talouden tilan vaikutus äänestämiseen voidaan esittää olevan laaja demokratioita kuvaava ilmiö.

Talousperustainen äänestäminen (*economic voting*) tutkii talouden tilan ja äänestämisen välistä suhdetta. Teorian lähtökohtana oletetaan, että äänestäjät perustavat äänestyspäätöksensä talouden tilaan ja joko palkitsevat istuvan hallituksen hyvästä talouden hoidosta valitsemalla heidät uudestaan valtaan tai rankaisevat huonosta talouden hoidosta äänestämällä oppositiota. (Nannestad & Paldam 1994; Mueller 1970; Mueller 1973). Talouden tilaa voidaan kuitenkin tarkastella eri mittareilla ja tutkijat ovat olleet erimielisiä siitä, mitä mittaria äänestäjät painottavat arvioidessaan talouden tilaa, ja näin hallituksen onnistumista. Äänestäjät voivat esimerkiksi käyttää arvioissaan objektiivisia makroekonomisia mittareita kuten bruttokansantuloa tai perustaa arvionsa henkilökohtaisen talouden tilansa muutokseen. (Anderson 2007, 274; Elinder ym. 2015, 178.)

Hallituksen palkitseminen tai rankaiseminen talouden tilasta on äänestäjille yksinkertaisempaa kaksipuoluejärjestelmässä, sillä tällöin äänestäjä joko palkitsee vallassa olevan puolueen äänestämällä sitä tai rankaisee sitä äänestämällä oppositiopuoluetta. Tilanne monimutkaistuu, jos hallituksessa ja oppositiossa on useampia puolueita. Tällöin herää kysymys, kenen äänestäjä kokee olevan vastuussa talouden tilasta: kaikkien hallituspuolueiden, vain taloudesta vastaavan puolueen vai jonkun muun tahon? Talousperustaisen äänestämisen onkin havaittu olevan vahvempaa kaksipuoluejärjestelmissä

kuin monipuoluejärjestelmissä. (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 281; Lewis-Beck & Stegmaier 2018, 252.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa on tarkoitus selvittää, tapahtuuko Suomessa talousperustaista äänestämistä, ja mikäli tapahtuu, missä määrin. Tämän perusteella muodostettiin tutkimuskysymykset:

1. Onko äänestäjän retrospektiivisellä sosiotrooppisella arviolla talouden tilasta vaikutusta siihen, kannattiko äänestäjä pää- tai valtiovarainministeripuoluetta eduskuntavaaleissa vuosina 2011–2019?
2. Onko äänestäjän retrospektiivisellä egotrooppisella arviolla talouden tilasta vaikutusta siihen, kannattiko äänestäjä pää- tai valtiovarainministeripuoluetta eduskuntavaaleissa vuosina 2011–2019?
3. Kuinka hyvin kansalaisten käsitykset talouden tilasta selittävät Suomessa kansalaisten äänestyskäyttäytymistä verrattuna muihin aikaisemmissa tutkimuksissa havaittuihin puoluevalintaan vaikuttaviin tekijöihin?

Tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan tarkastelemalla, vaikuttivatko kansalaisten arviot talouden tilasta siihen, äänestivätkö he todennäköisemmin pääministerin tai valtiovarainministerin edustamaa puoluetta vai oppositiopuolueita eduskuntavaaleissa vuosina 2011–2019. Suomalaisten puoluevalintaa on perinteisesti pyritty selittämään sosiodemografisten tekijöiden ja ristiriitaulottuvuusteorioiden avulla. Tämän takia tutkielmassa tarkastellaan lisäksi, kuinka hyvin nämä teoriat selittävät puoluevalintaa suhteessa taloutta koskeviin arvioihin.

Suomalaisten talousperustaista äänestämistä on tutkittu osana suurempaa vertailevaa tutkimusta, mutta pelkästään Suomeen keskittyvää tutkimusta tämän osalta ei ole juurikaan tehty, minkä takia se on mielenkiintoinen tutkimuskohde (Bengtsson 2004, 753; Söderlund & Kestilä-Kekkonen 2014, 399). Joitakin tutkimuksia talouden tilan ja poliittisen käyttäytymisen suhteesta on kuitenkin tutkittu Suomessa. Esimerkiksi tutkimusta on kuitenkin tehty siitä, miten kansantalouden suhdanteiden vaihtelut ovat vaikuttaneet siihen, kuinka tyytyväisiä kansalaiset ovat hallituksen toimintaan, ja siitä miten äänestäjän tulot vaikuttavat puolueiden kannatukseen ja äänestysaktiivisuuteen. (Paloheimo & Borg 2020; Wass & Kauppinen 2020, 157; Bengtsson 2002; Paloheimo 2005.)

Vähäisissä talousperustaisen äänestämisen tutkimuksissa, jotka ovat keskittyneet pelkästään Suomeen, talousperustaisella äänestämällä ei ole pystytty selittämään äänestysvalintaa Suomessa (Söderlund & Kestilä-Kekkonen 2014, 408). Kuitenkin talouden eri ilmenemismuotoineen (kuten työllisyys, tuloerot) on havaittu olevan äänestäjille tärkeä asiakysymys vaaleissa (Borg 2012c, 245–246; Borg & Paloheimo 2020, 156-157). Vaikka monipuoluejärjestelmissä talousperustaisen äänestämisen on havaittu olevan heikompaa kuin kaksipuoluejärjestelmissä, esimerkiksi Tanskassa ilmiön on havaittu korreloivan useissa tutkimuksissa äänestyspäätöksen kanssa, vaikka valtiossa on monipuoluejärjestelmä (Stubager ym. 2013).

Talousperustaisen äänestämisen tutkimusta on kritisoitu paljon. Ensimmäkin useissa tutkimuksissa talouden tilan ja äänestämisen välillä ei ole havaittu yhteyttä ja talous ei ole esiintynyt kansalaisille tärkeänä asiakysymyksenä äänestysvalinnan osalta (Hansford & Gomez 2015, 16; McDonald & Budge 2005; Hellwig & McAllister 2019). Lisäksi tutkimusta on kritisoitu myös siitä, ettei talouden tilan ja äänestyspäätöksen suhteen tilastollinen testaaminen suoraan kerro, että näillä olisi jonkinlainen yhteys, vaan äänestyspäätöstä voidaan selittää myös muilla tavoin (Bengtsson 2004, 765; Hansford & Gomez 2015, 17).

Äänestyskäyttäytymistä onkin pyritty selittämään vaihtoisten teorioiden avulla, etenkin jakolinjateorioiden avulla (Paloheimo 2008). Kritiikistä ja vaihtoehtoisista äänestyspäätöstä selittävästä teorioista huolimatta äänestämisen ja talouden tilan yhteyttä koskevaa tutkimusta tehdään yhäkin suhteellisen runsaasti (Anderson 2007).

Vaikka äänestyskäyttäytymistä on selitetty myös muiden tekijöiden avulla talouden sijaan, talouden tilan muutosten on havaittu vaikuttaneen yhä kansalaisten puoluevalintaan huolimatta muun muassa politiikan henkilöitymisen ja moraalikysymysten kasvavasta merkityksestä (Stewart & Clarke, 2018). Lisäksi kasvaneen politiikan henkilöitymisen ja toisaalta puolueuskollisuuden heikkenemisen takia talouden on jopa ennustettu kasvattavan merkitystään kansalaisten äänestyspäätöksessä tulevaisuudessa (Kayser & Wlezien 2011).

Työ etenee siten, että johdannossa esitellään talousperustaisen tutkimuksen perinteisiä lähestymistapoja. Luvussa kaksi esitetään tutkielman teoreettinen viitekehys, kuvataan talousperustaisen äänestämisen tutkimuksen aikaisempia tutkimustuloksia sekä sitä, miten talousperustaista äänestämistä on tutkittu monipuoluedemokratioissa. Kolmannessa luvussa esitellään Suomen poliittista käyttäytymistä sekä kuvataan tutkielmassa käsitellyt vaalit.

Tutkielman neljännessä luvussa esitellään käytettävä aineisto sekä tutkimusmenetelmät. Viides luku on tutkielman analyysiluku. Kuudennessa ja viimeisessä luvussa peilataan analyysin tuloksia tutkimuskysymyksiin.

1.1 Talousperustaisen äänestämisen tutkimuksen lähestymistapoja

Tutkimusalue kuuluu talousperustaisen äänestämisen tutkimuskirjallisuuteen, mikä liikkuu ekonometrian ja politiikan tutkimuksen välimaastossa (Lewis-Beck & Paldam 2000, 113). Taloudentilan ja äänestyspäätöksen välistä suhdetta on tutkittu käyttämällä eri talouden mittareita sekä tilastollisia malleja johtuen tutkijoiden erimielisyydestä parhaista tavoista tutkia ilmiötä. (esim. Lewis-Beck ym. 2013b, 504; Anderson 2000, 168; Lewis-Beck & Paldam, 2000) Lähestymistapoja voidaan jaotella arvioitavan ajan, näkökulman, sekä talouden tilaa kuvaavan muuttujan mukaan. Viime vuosikymmeninä tutkimuskenttä on laajentunut tutkimaan edellisten näkökulmien lisäksi muun muassa instituutiollisen rakenteen vaikutusta talousperustaisen äänestämiseen (esim. Hellwig & Samuels 2008; de Vries ym. 2011).

Perinteisesti tutkimus on pohjautunut retrospektiiviseen teoriaan, jossa oletetaan äänestäjän tekevän äänestyspäätöksensä arvioimalla mennyttä vaalikautta ja äänestämällä istuva hallitus uudestaan valtaan suorittamastaan hyvästä talouden hoidosta tai äänestämällä tätä vastaan heikosta talouden hoidosta äänestämällä oppositiota (Key 1966, 61). Toisin sanoen, talouden kasvaessa oletetaan, että vallassa oleva(t) puolue(et) tai presidentti saavuttaisi vaalivoiton ja päinvastoin (Nannestad & Paldam 1994; Mueller 1970; Mueller 1973). Prospektiivinen teoria puolestaan olettaa, kansalaisten katsovan enemmänkin tulevaisuuden vaalikausiin. Äänestäjien tällöin oletetaan äänestävän puoluetta, jonka ajattelee hoitavan talouden parhaiten tulevaisuudessa (Michelitch ym. 2012).

Arvioitavan ajan lisäksi tutkimukset voidaan jaotella myös sen mukaan, käytetäänkö niissä objektiivisia talouden mittareita vai äänestäjien subjektiivisia arvioita talouden tilasta. Objektiivisina talouden mittareina on käytetty muun muassa bruttokansantuotteen kasvua, työttömyyttä ja inflaatiota (Anderson 2007, 274) Äänestäjien subjektiiviset arviot voidaan erotella siten, arvioiko äänestäjä kansantalouden tilaa vai henkilökohtaisen talouden tilaansa. Äänestäjien arviota omasta taloudellisesta tilastaan kutsutaan kirjallisuudessa termillä *pocketbook voting* ja myös harvemmin *egotropic voting*. Egotrooppisen äänestäjän oletetaan perustavan äänestyspäätöksensä arvioon (joko retro- tai prospektiivisesti) omasta

taloudellisesta tilanteestaan ja äänestävän puoluetta tai ehdokasta, joka parantaisi hänen oman taloutensa tilaa. (Elinder ym. 2015, 178.) Termillä *sociotropic voting* puolestaan tarkoitetaan, että äänestäjät arvioivat talouden tilaa aggregaattitasolla eli koko yhteiskunnan tasolla.

Sosiotrooppisen äänestäjän puolestaan oletetaan perustavan äänestysvalintansa näkemykseensä valtion talouden tilasta tekemällä arvioita makrotaloudesta ja näiden perusteella äänestävän hallitusta tai oppositiopuoluetta (Kinder & Kiewiet, 1981).

2 Retrospektiivinen teoria ja talousperustainen äänestäminen

2.1 Retrospektiivinen äänestäminen ja retrospektiivinen prosessi

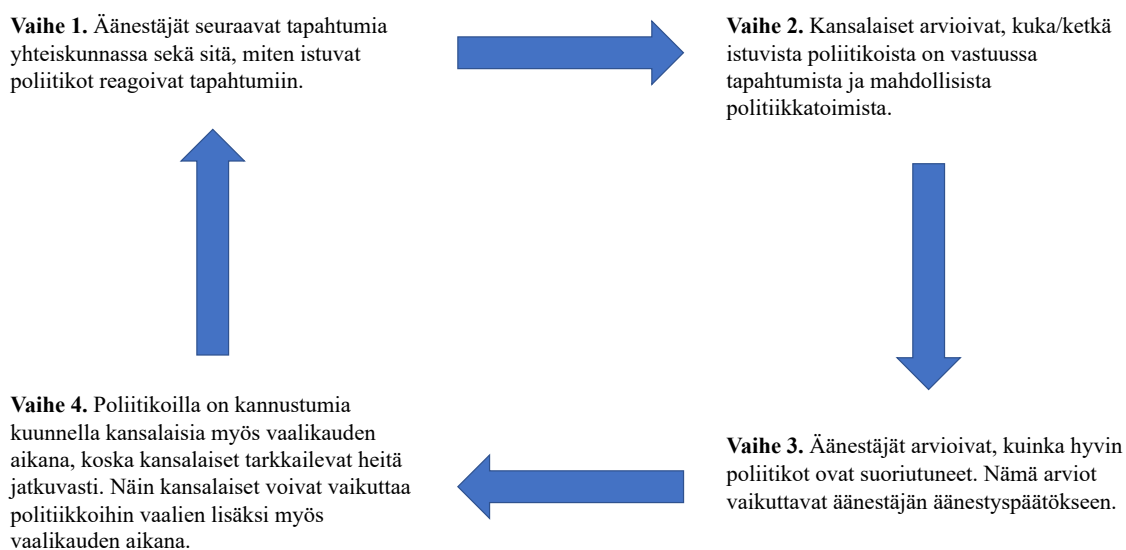
Retrospektiivisen teorian lähtökohtana voidaan pitää Valdimer Keyn (1966) teosta *The Responsible Electorate: Rationality in Presidential Voting, 1936–1960*. Perinteisin versio teoriasta on palkitse-rankaise- malli (*reward-punish model*) tai toiselta nimeltään päämies-agentti -malli (*principal-agent-model*): teoriassa äänestäjien (*principal*) oletetaan arvioivan takautuvasti hallituksen toimia ja joko palkitsevan (*reward*) äänestämällä istuvaa hallitusta (*agent*) tai rankaisevan (*punish*) äänestämällä muita ehdokkaita tai ehdokasta (Healy & Malhotra 2013, 288). Palkitse-rankaise-teoria olettaa äänestäjien toimivan rationaalisesti ja maksimoivan oman hyvinvointinsa arvioimalla poliitikkoja ja puolueita sekä politiikan lopputuloksia ja näin äänestävän tahoa, jonka ovat katsoneet toimineen parhaiten. (de Vries & Giger 2014, 347.)

Tästä hypoteesista on tullut keskeinen oletamus eri demokraattisen vastuun (*accountability*) normatiivisissa teorioissa, joissa nähdään hallitusten pyrkivän toimimaan mahdollisimman ”hyvin” tai ”oikein”, sillä äänestäjät laittavat heidät vastuuseen teoistaan äänestyspäivänä (Fearon, 1999). Edustuksellisessa demokratiassa poliitikkojen voidaan nähdä olevan vastuullisia, toisin sanoen tilivelvollisia kansalaisille päätöksistään, ja kansalaisilla tulee olla tämän takia mahdollisuus syrjäyttää poliitikko näin halutessaan seuraavissa vaaleissa (Pitkin 1967, 58–89). Kun äänestäjät äänestävät hyviä päätöksiä tehneet poliitikot uusille kausille ja huonot ehdokkaat tippuvat pois, vaalien tulisi olla tehokas keino parantaa yleistä hyvinvointia ja päätöksentekoa (Persson ym. 1997). Näin ollen olennaista vastuuvollisuuden toteutumisessa on, että äänestäjien tulee pitää hallitusta vastuullisena politiikan tuotoksista sekä kyetä äänestämään uudelleen valtaan ne, joiden he ovat katsoneet toimineen ”hyvin”. (Manin ym. 1999, 40; Anderson 2007; 287.) Teoriassa poliitikkojen vastuuvollisuus kansalaisille nähdään siis toteutuvan vaalien kautta.

Retrospektiivinen äänestämisen teoria siis olettaa, että äänestäjät perustavat äänestyspäätöksensä poliitikkojen toimiin ja politiikan tuotoksiin ja vaaleissa joko palkitsevat äänestämällä heitä tai rankaisevat äänestämällä vastaehdokasta (Fiorina 1981).

Retrospektiivinen äänestäminen voidaan nähdä nelivaiheisena prosessina, josta muodostuu eräänlainen ympyrä (kuva 1). Ensimmäisessä vaiheessa äänestäjät tarkkailevat tapahtumia yhteiskunnassa (esim. katastrofit, talouden tila), lopputuloksia (*outcomes*) (esim.

makrotaloudelliset tilastot) sekä poliitikkojen päätöksiä ja toimia. Toisessa vaiheessa äänestäjät laittavat nämä tapahtumat, lopputulokset ja politiikkatoimet jonkun tai joidenkin vaaleissa valittujen edustajien syyksi tai ansioksi eli arvioivat, kuka tai ketkä ovat vastuussa kyseisistä tapahtumista. Kolmannessa vaiheessa äänestäjät suhteuttavat vallassa olevien poliitikkojen toimia näiden arviointien avulla, eli arvioivat kuinka hyvin poliitikot ovat suoriutuneet tehtävästään. Neljännessä vaiheessa äänestäjien äänestyspäätöksen muodostumistavan takia vallassa oleville edustajille luodaan kannustimia ja näin äänestäjät vaikuttavat politiikan muodostumiseen sekä ennen vaaleja että niiden jälkeen. Lopuksi nämä poliittiset valinnat palautuvat äänestäjien havaitsemiin tapahtumiin ja lopputuloksiin. (Healy & Malhotra 2013, 289.) Koska äänestäjät tarkkailevat poliitikkoja vaalikaudella ja äänestävät näiden suorittaman politiikan perusteella, kannattaa istuvan poliitikon huomioida kansalaisten mielipiteet myös vaalikauden aikana. Tämän takia äänestäjillä on vaikutusvaltaa poliitikkoihin myös vaalikauden aikana, vaikka heidän virallinen vaikutusmahdollisuutensa on teorian mukaan vain vaaleissa.

Lähde: Healy & Malhotra 2013, 289–290

Kuva 1 Retrospektiivisen äänestämisen prosessikuvaus.

Retrospektiivisessä äänestämisessä tärkeää on, ettei äänestäjät tee sellaisia virheitä, jotka vaikuttavat vaiheeseen 4, eli siihen, että poliitikot ottavat jatkuvasti huomioon kansalaisten mielipiteet päätöksiä tehdessään (Healy & Malhotra 2013, 289–290). Äänestäjät saattavat kuitenkin tulkita yhteiskunnan tapahtumia väärin esimerkiksi syytämällä väärää poliitikkoa

heitä miellyttämättömän poliittisen päätöksen tekemisestä ja näin äänestävät ”väärää” politiikkaa. Tällöin herää kysymys, kannattaako poliitikon ottaa kansalaisten mielipiteet huomioon, jos riskinä on, että kansalaiset eivät osaa arvioida, kuka todellisuudessa on vastuussa mistäkin poliittisesta päätöksestä tai yhteiskunnan tapahtumista. Tähän ongelmaan syvennyttään tarkemmin seuraavassa luvussa, joka käsittelee retrospektiivisen teorian rajoituksia.

2.2 Retrospektiivisen teorian rajoitukset

Tässä luvussa käsitellään retrospektiivisen teorian rajoituksia keskittymällä erityisesti talousperustaisen äänestämisen kirjallisuuteen tutkielman aiheen takia sekä siksi, että talousperustainen äänestäminen on keskeinen osa retrospektiivisen äänestämisen teoriaa. Vaikka retrospektiivinen teoria olettaa poliitikkojen vastuuvollisuuden toteutuvan kansalaisille vaalien avulla, on yhä enemmän tutkimusta, jonka mukaan vastuuvollisuus ei toteudu retrospektiivisen äänestämisen ihanteiden mukaisesti (Anderson 2007, 277). Erityisesti tutkimusta on tehty irrelevantin tiedon vaikutuksesta äänestäjien päätöksentekoon, kansalaisten kyvystä verrata nykytilannetta menneisyyteen sekä siitä, mitä ajanjaksoa äänestäjät painottavat arvioidessaan päättäjien toimia (Healy & Malhotra 2013, 295).

Retrospektiivisen teorian lähtökohdan mukaan kansalaisten tulisi siis pitää istuvaa hallitusta vastuussa yhteiskunnan tapahtumista. Vastuuseen asettamiseen liittyy olennaisesti vastuullisen tahon tunnistaminen. Tällöin äänestäjät määrittelevät, kenet he kokevat olevan syyllisiä tai ansaitsevan kunnian tehdystä politiikkatoimesta (tai sen tekemättä jättämisestä). Aikaisemmin retrospektiivisessä tutkimuksessa tämän arvion oletettiin olevan vain välivaihe, mutta viime vuosikymmeninä tutkimuskirjallisuus on havainnut, etteivät kansalaiset arvioi kaikkia tapahtumia tai poliitikkoja rationaalisen objektiivisesti, vaan äänestäjien arviot ovat vinoutuneita. Ensinnäkin puolueuskollisuuden on havaittu vaikuttavan siihen, miten äänestäjät arvioivat poliittisia toimijoita. Tämä on näkynyt siten, että äänestäjän kannattaman puoleen päätökset nähdään positiivisemmin kuin muiden puolueiden päätökset (esim. Brown 2010, Tilley & Hobolt 2011). Myös muunlaisen kiinnittymisen tai ryhmiin samaistumisen on havaittu vinouttavan arvioita, esimerkiksi kansallismielisten on havaittu syyttävän useammin Euroopan Unionia tilanteissa, jossa todellinen syyppää on kansallinen hallitus (Hameleers ym. 2017).

Vaikka kansalaiset pitäisivät poliitikkoja vastuussa yhteiskunnan tapahtumista, voi vastuullisen tahon tunnistaminen olla vaikeaa. Onko vastuullinen taho esimerkiksi jokin yksittäinen hallituspuolue, kaikki parlamenttipuolueet vai jokin muu taho? (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 372). Etenkin instituutioiden rakenteet voivat hämärtää vastuun rajoja ja vaikeuttaa poliitikkojen vastuuseen asettamista (Powell & Whitten 1993, 398; Hellwig & Samuels 2008; de Vries ym. 2011; Anderson 2000, 168). Muun muassa vaalijärjestelmä vaikuttaa vastuun osoittamiseen. Kaksipuoluejärjestelmässä vastuun pystyy osoittamaan vallassa olevalle puolueelle, kun taas monipuoluejärjestelmässä hallituksessa voi olla useampi puolue, jolloin vastuun osoittaminen on vaikeampaa. Äänestäjä voi näissä tapauksissa palkita tai rangaista yksittäistä puoluetta tai koko hallitusta¹ (Lewis-Beck & Paldam, 2000, 119–120; Hobolt ym. 2013, 179–180.)

Toisaalta kansalaiset voivat pitää hallitusta vastuussa tapahtumista, joihin hallituksella on vain rajalliset keinot vaikuttaa tai päätöksenteko on täysin kansallisen parlamentin ulottumattomissa. (Kedar 2009, 124). Lisäksi myös täysin irrelevanttien asioiden on havaittu vaikuttavan äänestyspäätökseen ja äänestäjien on jopa esitetty olevan täysin mielivaltaisia äänestyspäätöksessään. Muun muassa haihyökkäysten, luonnonkatastrofien, äänestäjän mielentilan vaihteluiden ja paikallisen yliopistojoukkueen jalkapallo-ottelun voitolla on havaittu olleen vaikutusta hallituksen kannatukseen ja äänestystulokseen, vaikka edellä luetellut asiat ovat täysin hallituksen kontrollin ulottumattomissa ja osittain täysin irrelevantteja asioita poliittisen päätöksenteon kannalta. (Achen & Bartels 2002; Achen & Bartels 2004; Healy ym. 2010; Schwarz & Clore 1983.)

Äänestäjät eivät myöskään tarkastele koko vaalikautta arvioidessaan poliitikkojen toimia toisin kuin demokraattisen vastuuvollisuuden ihanne olettaa, vaan painottavat arvioinneissaan vaaleja edeltävää vuotta (Huber ym. 2012; Achen & Bartels 2004; Lewis-Beck & Paldam 2000; Kramer 1971, Bartels 2008). Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että äänestäjät tekisivät tämän tiedostamattaan. Talousperustaisen äänestämisen osalta on esitetty, että äänestäjät pyrkivät arvioimaan hallituksen toimia koko vaalikauden ajalta, mutta viimeisin tieto talouden tilasta on helpoiten saatavilla. Lisäksi koko vaalikauden taloudentilan muutos on vaikeammin hahmotettavissa, minkä takia kansalaiset keskittyvät vain viimeiseen vuoteen (Healy & Lenz 2014). Lopputuloksena kuitenkin riippumatta siitä, miten äänestäjät

---

¹ Talousperustaisen äänestämiseen monipuoluejärjestelmissä palataan tarkemmin luvussa 2.4.2

päätyvät painottamaan vain viimeistä vuotta on se, että poliitikkojen toimille vaalikauden alussa jää vähemmän huomiota, mikä saattaa vinouttaa äänestystulosta ja vaikuttaa vastuun asettamiseen.

Poliittisten päätösten tulokset voivat ilmentyä vasta vuosia päätöksenteon jälkeen.

Äänestäjille voi olla tällöin vaikeaa hahmottaa, onko istuva hallitus vastuussa yhteiskunnan tapahtumasta kuten talouden kasvusta harjoittamansa politiikka ansiosta vai pohjautuuko talouskasvu edellisen hallituksen päätöksiin. Lisäksi toisinaan politiikan myönteiset tulokset näkyvät vasta viiveellä, mutta tulosten aikaansaaminen edellyttää kustannuksia, jotka näkyvät heti (Bartels 2008; Campbell 2011). Vaikka äänestäjä mahdollisesti hyötyy päätöksestä myöhemmin, tämänkaltainen päätöksenteko ei saa kannatusta retrospektiiviseltä äänestäjältä, sillä tämä tarkastelee vain yhden vaalikauden tuloksia.

Demokraattisen vastuuvollisuuden toteutuminen ihanteellisesti vaatisi siis kansalaisilta kykyä tunnistaa, mitkä yhteiskunnan ilmiöt ovat hallituksen vastuulla ja mahdollisesti, kuinka suurelta osin. Lisäksi mikäli tämä vielä onnistuisi, tulisi kansalaisten kyetä arvioimaan, ovatko tehdyt päätökset heidän etujensa mukaisia vai eivät. Poliitiikan tulosten ja hallituksen toiminnan yhdistäminen ja näiden perusteella äänestyspäätöksen tekeminen edellyttää korkeaa tietoa politiikasta (Duch 2001). Poliittisen tietotason onkin havaittu vaikuttavan merkittävästi kansalaisten kykyyn asettaa hallitus vastuuseen. Vain erittäin korkean tietotason äänestäjillä on kyky hahmottaa monimutkaiset syy-yhteydet hallituksen toimien ja politiikan lopputulosten kanssa, mutta toisaalta se ei poista heidän vinoutuneisuuttaan (Gomez & Wilson 2006). Lisäksi alhaisen tietotason äänestäjät eivät joko pääse tai halua päästä käsiksi hallituksen vastuuseen laittamiseen tarvittavaan tietoon. Tarvittavan tiedon saaminen voi olla hankalaa politiikan retoriikan takia, sillä poliitikot pyrkivät kääntämään yleisen mielipiteen heille myönteiseksi. Toisaalta media pyrkii pitämään yllä kuluttajien kiinnostusta, kirjoittamalla kärjistäen tapahtumista, mikä voi vaikeuttaa faktojen ja tiedon tulkintaa ja levittämistä. Tämän takia oikean tiedon löytäminen ja tulkitseminen ei välttämättä ole yksinkertaista. (de Vries & Giger 2014, 357; Alvarez 1997.)

2.3 Jakolinjateoriat

Retrospektiivinen äänestäminen perustuu siihen, että äänestäjä arvioi poliitikkojen toimia vaalikaudella ja tämän perusteella tekee äänestyspäätöksensä. Vaihtoehtoinen selitysmalli retrospektiivisille teorioille, jota on käytetty etenkin Länsi-Euroopassa puoluevalintaa

selittävä teoriana, on niin kutsutut jakolinjateoriat (Nadeau ym. 2013). Jakolinjoja (*cleavages*) kutsutaan myös termeillä ristiriitaulottuvuus, lohkeama ja poliittinen vedenjakaja (ks. esim. Paloheimo 2008). Yksittäinen jakolinja ilmentää kahden eri kansalaisten ryhmittymän intressejä, joista kumpikin ryhmittymä pyrkii maksimoimaan oman ryhmittymänsä mieltymysten toteutumisen päätöksenteossa (Bartolini & Mair 1990, 41). Puoluevalintaa Suomessa on perinteisesti pyritty selittämään muun muassa jakolinjateorioiden avulla. Tässä tutkielmassa jakolinjateorioita hyödynnetään osana tutkimusasetelmaa suhteuttamaan sitä, kuinka hyvin talouden tilan arviot selittävät puoluevalintaa Suomessa. Tämän takia jakolinjateorioiden tarkempi käsitteleminen on olennaista tässä opinnäytetyössä.

Ensimmäistä kertaa teoria poliittista jakolinjoista esitettiin Seymour M. Lipsetin ja Stein Rokkanin teoksessa *Party systems and Voter Alignments* (1967). Heidän mukaansa jakolinjat muodostuvat yhteiskunnassa vallitsevista konflikteista. Kuitenkaan kaikki yhteiskunnassa vallitsevat konfliktit eivät automaattisesti johda jakolinjojen muodostumiseen, vaan konfliktin tulee olla tarpeeksi voimakas, jotta se muodostaisi jakolinjan kansalaisten välille.

Kirjoittajat esittivät, että Länsi-Euroopan puoluejärjestelmä oli selitettävissä neljän jakolinjan avulla: 1. keskushallinto vs. etniset, kielelliset sekä uskonnolliset ryhmät maaseudulla ja perifeerisillä alueilla, 2. valtio vs. kirkko, 3. maaseudun intressit vs. nousevan kaupunkiväestön intressit ja 4. työnantajat vs. työntekijät. Merkittävin kyseisistä jakolinjoista oli kuitenkin työntekijöiden ja työnantajien jakolinja. Kyseiset jakolinjat olivat muotoutuneet Ranskan vallankumouksen ja teollisen vallankumouksen jälkeen (Lipset & Rokkan 1967, 14–15). Heidän merkittävin päätelmänsä oli se, että Länsi-Euroopassa puoluejärjestelmä on ”jäätynyt” 1920-luvulle ilman suurempia muutoksia, koska puoluejärjestelmä ja -organisaatiot olivat syntyneet ennen kuin suurin osa äänestäjäkunnasta oli syntynyt. (Gallagher ym. 2005, 265;274.) 1960-luvulla väläyteltiin akateemisessa keskustelussa ideologioiden loppua (esim. Bell 1965), koska poliittisten ideologioiden ajateltiin saavuttaneen päätepisteensä ja elintason nousun myötä vanhat vastakkainasettelut hiipuisivat pois.

1970-luvulla alettiin puhumaan uusista jakolinjoista. Ronald Inglehart (1971) esitti, että jälkiteollisissa yhteiskunnissa oli tapahtunut suuri muutos, joka olisi luonut uudet jakolinjat. Syy uusien jakolinjojen syntymiselle oli vaurauden kasvu, minkä takia ristiriitaulottuvuudet eivät pohjautuneet enää pelkästään taloudelliseen konfliktiin. Uusi jakolinja muodostui erottelemaan vanhoja materiaalisia arvoja sekä uusia postmateriaalisia arvoja. (Inglehart

1971,1016; Inglehart 1977, 182). Hanspeter Kriesi (1998) jatkoi Inglehartin esitystä uudesta jakolinjasta laajentamalla arvoulottuvuutta esittämällä sen kaksiulotteisena: toisessa päässä ovat vasemmistoliberaalit (*left-libertarians*) ja toisessa päässä oikeisto-autoritaariset (*right-authoritarians*). Vasemmistoliberaalit kannattavat postmateriaalisia arvoja, kun taas oikeisto-autoritaariset materialistisia arvoja. (Kriesi 1998, 166–169.)

Myöhemmin edellä kuvattu ulottuvuus laajeni entisestään, kun sen on esitetty pystyvän selittämään uusia asiakysymyksiä kuten Euroopan integraatiota (Kriesi ym. 2006, 924;950). Gallagherin, Laverin ja Mairin (2011, 302) mukaan uusi arvoulottuvuus pohjautuu yksinkertaistaen progressiivisuuteen ja konservatiivisuuteen. Toisessa päässä tässä ulottuvuudessa ovat vihreät, vaihtoehtoiset ja liberaalit arvot (GAL, *green-alternative-libertarian*) ja toisessa päässä traditionaalisemmat arvot (TAN, *traditionalism-authority-nationalism*). Uusien asiakysymysten lisäämisen jälkeen uutta ulottuvuutta on alettu kutsua sosiokulttuuriseksi ulottuvuudeksi. Ulottuvuus ei kuitenkaan korvaa talouteen perustuvaa vasemmisto-oikeisto- ulottuvuutta vaan enemmänkin täydentää sitä (Marks ym. 2006, 157).

Jakolinjateoriat eroavat siis merkittävästi retrospektiivisistä teorioista. Jakolinjateoriat pyrkivät selittämään äänestyskäyttäytymistä pitkien poliittisten taipumusten kuten arvojen tai yhteiskuntaluokan avulla. Puoluekenttä on jakautunut näiden jakolinjojen mukaan ja näin riippuen puoluekentän monipuolisuudesta, äänestäjällä saattaa olla vain rajattu määrä puolueita, jotka asemoituvat ristiriitaulottuvuuksilla hänen arvojensa mukaisesti. Jakolinjateorioissa ei siis kiinnitetä huomiota niinkään yksittäisen vaalikausien tapahtumiin tai päätöksiin vaan siihen, mitä jakolinjoja puolueet edustavat sekä sitä, voidaanko puoluetta äänestäneiden asenteilla ja arvoilla selittää tätä yhteyttä. Siihen onko puolue hallituksessa vai oppositiossa tai millaisia päätöksiä se tekee yksittäisen vaalikauden aikana, ei kiinnitetä jakolinjateorioissa huomiota.

Retrospektiivisissä äänestämisen teorioissa ei kiinnitetä huomiota, mitä puolueet edustavat, vaan istuvan hallituksen harjoittamaan politiikkaan. Retrospektiivinen äänestäjä tarkastelee lisäksi vain yhden vaalikauden (tai vain osan vaalikauden) tapahtumia ja hallituksen toimintaa sen aikana (Clarke ym. 2009). Näin ollen äänestäjälle ei muodostu uskollisuutta millekään tietylle puolueelle, sillä äänestyspäätös perustuu täysin harjoitettavaan politiikkaan. Tämän takia äänestäjä voi vaihtaa äänestämäänsä puoluetta hyvinkin vapaasti. Teoriat voidaankin nähdä kilpailevina teorioina, koska kummallakin teoriolla on selitysvoimaa puoluevalinnan

suhteen. On myös esitetty, että ne ovat enemmänkin toisiaan täydentäviä teorioita kuin toisensa poissulkevia äänestyspäättöstä selitettäessä. Tätä on perusteltu siten, että kansalaisten äänestyspäättökseen muodostukseen voi vaikuttaa sekä pitkän aikavälin sitoumukset että lyhyen aikavälin poliittiset tapahtumat (Söderlund & Kestilä-Kekkonen 2014). Äänestysvalintaa tutkittaessa olisi siis tärkeää huomioida molempien aspektien vaikutus.

2.4 Talousperustaista äänestämistä koskeva aikaisempi empiirinen tutkimus

Tässä luvussa tehdään katsaus talousperustaisen äänestämisen aikaisempaan empiiriseen tutkimukseen. Tässä kohtaa tulee tarkentaa, että edellisessä luvussa esitetyt jakolinjateoriat ja vasemmisto-oikeisto jako eivät liity talousperustaisen äänestämisen teoriaan.

Ensimmäiset tutkimukset talouden suhdannevaihteluiden ja vaalitulosten yhteydestä on julkaistu jo 1930-luvulla (Tibbits 1931; Gosnell & Colman 1940), jolloin talous oli osa keskustelua vaalitulosten syistä. Kuitenkin vasta 1960-luvulla tätä yhteyttä aloitettiin tutkia tarkemmin ja tieteellisemmin, kun Campbell ym. (1960) julkaisivat kuuluisan teoksensa *The American Voter*. 1970-luvulla talouden ja äänestämisen suhdetta tutkittiin makroekonomisten mittareiden avulla. Tutkimusasetelmana oli, miten eri talouden mittarien muutokset vaikuttivat siihen, äänestettiinkö valtaapitävää puoluetta tai presidenttiä vai ei. Tätä tutkimustapaa kutsutaan VP-funktioksi (*vote and popularity function, VP-function*) (Lewis-Beck & Stegmaier 2018, 248.). Mikäli talous näytti kasvaneen hallituskauden aikana, oletettiin, että vallassa oleva(t) puolue(et) tai presidentti saavuttaisi vaalivoiton (Nannestad & Paldam 1994; Mueller 1970; Mueller 1973). VP-funktioihin perustuva tutkimus oli erittäin suosittua etenkin Yhdysvalloissa, mutta myös joissakin Euroopan maissa kuten Ranskassa, Tanskassa ja Iso-Britanniassa (Lewis-Beck & Stegmaier 2018, 250).

VP-funktio tutkimuksessa keskitytään siis talouden ja äänestämisen suhteen arvioimiseen retrospektiivisesti sekä talouden tarkastelemiseen aggregaattitasolla. Tähän lähestymistapaan tuli muutos 1980-luvulla, kun Fiorina (1978; 1981) aloitti yksilöön keskittyvän tutkimuksen talouden ja äänestämisen osalta sekä käytti retrospektiivisen tavan lisäksi prospektiivista lähestymistapaa. Hänen jälkeensä myös muut tutkijat ajanjaksoon keskittymisen lisäksi erottivat kirjallisuudessa äänestäjän egotrooppiset ja sosiotrooppiset näkemykset toisistaan (Kiewiet, 1983; Kinder & Kiewiet 1979; 1981).

1990-luvun alussa tapahtui useita merkittäviä muutoksia alan tutkimuksessa. Paldam (1991) ja Powell ja Whitten (1993) alkoivat ensimmäisinä hyödyntämään suurta määrää dataa kyselytutkimusten avulla, jolloin pystyttiin vertailemaan eri maiden tuloksia keskenään. Lisäksi Paldam (1991, 10) kritisoi sen ajan tutkimusta osoittamalla, että aikaisempien tutkimusten tulokset talousperustaisesta äänestämisestä eivät olleet niin yksiselitteisiä ja suoraviivaisia. Hän esitti, että mikäli tutkimustulosten asetelmia muutettiin hieman, tutkimustulokset eivät päteneet enää.

2000-lukua lähestyttäessä talousperustaisen äänestämisen tutkimus monipuolistui. Paldamin tutkimuksen lisäksi julkaistiin muitakin tutkimuksia, jotka eivät piirtäneet niin suoraa kuvaa talouden ja äänestämisen suhteesta, mikä nosti kritiikkiä palkitse-rankaise-teoriaa kohtaan taloudellisen äänestämisen osalta (Anderson 2007, 272). Tämän lisäksi tutkimus siirtyi myös tarkastelemaan äänestäjien heterogeenisuutta taloudellisen äänestämisen suhteen (esim. Welch & Hibbing 1992), taloudellisten asiakysymysten vaikutusta verrattuna ei-taloudellisiin asiakysymyksiin (esim. Alvarez & Nagler 1995), instituutioiden vaikutusta taloudelliseen äänestämiseen (Norpoth 2001) sekä poliittisen tietotason vaikutusta äänestyskäyttäytymiseen (esim. Godbout & Bélanger 2007).

Viime vuosina talousperustaisen äänestämisen tutkimus on monipuolistunut niin taloutta kuvaavan muuttujan kuin hallitus-oppositioasetelman suhteen. Omaisuuteen ja perintöön perustuva äänestäminen (*patrimonial voting*) olettaa, että ihmiset äänestävän puoluetta, joka parhaiten edistää ja hyödyttää heitä varallisuutta omistavana henkilönä. Äänestäjät, joilla on paljon varallisuutta, on havaittu äänestävät useammin oikeistolaisia puolueita (Hellwig & McAllister 2019, 912–914). Omaisuuden määrän lisäksi omaisuuden laadulla on merkitystä: korkeariskisten omaisuustyyppeiden omistajat (esim. osakkeet) haluavat markkinamyönteisempää politiikkaa kuin esim. kiinteistöjen omistajat, joiden omaisuus on matalariskistä. (Lewis-Beck ym. 2013a). Tutkimuksissa käytettävät mallit eivät perustu enää pelkästään pelkistetylle palkitse-rankaise-mallille, vaan mallit ovat monimutkaisempia, ja talouden tilan ja äänestämisen suhteen tiedostetaan olevan muuttuva ja vaihtelevan äänestäjien joukossa. (Anderson 2007, 275–276) Lisäksi tutkimuksissa on alettu kiinnittämään huomiota talouden tilan ja äänestystuloksen lisäksi muun muassa instituutioiden rakenteisiin sekä paikallisiin olosuhteisiin (ks. esim. Anderson 2000; Hansford & Gomez 2015, 24).

Taloudentilan ja äänestyspäätöksen välillä onkin havaittu yhteys useissa eri tutkimuksissa (Hellwig & McAllister 2019, 912; Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 381). Yhteys on ollut vahva etenkin Yhdysvalloissa (Lewis-Beck and Paldam, 2000), mutta korrelaatiota on havaittu myös muissa valtioissa niin Euroopassa, Pohjois-Amerikassa kuin Aasiassakin (Gomez & Wilson 2006; Coffey 2013; Fraile & Lewis-Beck 2013, 469). Yhteys on havaittu myös uusien ja vasta kehittyvien demokratioiden osalta (Duch 2001, 906), joten talousperustaisen äänestämisen voidaan esittää olevan laaja demokratioita kuvaava ilmiö.

Vaikka talousperustaista äänestämistä on havaittu useissa eri poliittisissa järjestelmissä, on myös havaittu, että seuraavien ehtojen tulee täyttyä, jotta talousperustaista äänestämistä tapahtuu: i) kansalaisten tulee saada tietoa talouden todellisesta tilasta tai kansalaisten tulee olettaa, että muutokset heidän henkilökohtaisessa taloudellisessa tilanteessaan johtuvat kansantalouden muutoksista; ii) taloudelliset olosuhteet ovat äänestäjille tärkeä kysymys vaaleissa; iii) talouden tilan muutokset ovat riittävän suuria, jotta ne heijastuvat sekä makrotalouden indikaattoreihin että äänestäjien arvioihin talouden tilasta iv) äänestäjien on tunnistettava, mikä puolue tai mitkä puolueet ovat vastuussa talouden tilasta, v) kansalaisilla on todellinen mahdollisuus äänestää muuta kuin istuvaa hallitusta ja vi) kansalaisten puolueuskollisuus ei saa vaikuttaa liikaa kansalaisten subjektiivisiin näkemyksiin talouden tilasta. (Brug ym. 2007; Anderson & Hecht 2012; Bellucci 2014; Hellwig & McAllister 2019; Söderlund & Kestilä-Kekkonen 2014.)

Talousperustaiseen äänestämiseen pätee retrospektiivisen äänestämisen teorian rajoitukset, kuten vastuun selkeyden hämärtyminen. Poliitikoille vastuun osoittaminen talouden tilasta on selkeintä ja talousperustainen äänestäminen on vahvempaa valtioissa, joissa on käytössä kaksipuoluejärjestelmä ja joilla on laajat sisämarkkinat (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 381; Lewis-Beck & Stegmaier 2018, 252; Hobolt ym. 2013, 178–179). Kaksipuoluejärjestelmässä vastuu voidaan osoittaa istuvalle hallituspuolueelle, ja laajojen sisämarkkinoiden takia talouden tilan voidaan esittää olevan vähemmän altis ulkopuolisille häiriöille, jolloin vastuu talouden hoidosta on kansallisella hallituksella (Bartels 2008; Campbell 2011). Vastaavasti pienissä avotalouksissa, joissa on käytössä monipuoluejärjestelmä, vastuun osoittaminen vaikeutuu, koska maiden talouteen vaikuttaa vahvasti maailmankaupan tilanne. Lisäksi hallituksessa voi olla useita puolueita, jolloin äänestäjän voi olla vaikeampaa määrittää talouden tilasta vastuussa olevaa puoluetta (Alesina ym. 1993; Duch & Stevenson 2008; Hellwig 2001).

Tutkimuksissa on siis käytetty sekä subjektiivisia että objektiivisia talouden mittareita. Subjektiivista talouden tilaa mittaavan muuttujan osalta sosiotrooppisilla arvioilla on havaittu olevan vahvempi yhteys äänestystulokseen kuin egotrooppisilla arvioilla. (Lewis-Beck & Stegmaier 2007; Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 381; Lewis-Beck & Stegmaier 2018, 251–252; Anderson 2000, 168; Kiewiet & Lewis-Beck 2011, 312; Lewis-Beck & Paldam 2000). Objektiivisten talouden mittareiden osalta työttömyydellä ja talouskasvulla on havaittu yhteys äänestyspäätökseen. Lisäksi inflaatiolla on havaittu yhteys, mutta yhteys ei ole niin vahva kuin työttömyyden ja talouskasvun kohdalla (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 376; Lewis-Beck & Stegmaier 2018, 253). Subjektiivisten ja objektiivisten arvioiden selitysvoimaa vertaillen subjektiivisilla talouden arvioilla on havaittu useammin yhteys äänestyspäätökseen kuin objektiivisilla mittareilla (Lewis-Beck & Paldam 2000).

Vertaillen retrospektiivistä ja prospektiivista lähestymistapaa, retrospektiivisten talouden arvioilla on havaittu vahvempi yhteys äänestyspäätöksen kanssa kuin prospektiivisilla talouden arvioilla (Michelitch ym. 2012, 839–840; Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 381). Näin ollen retrospektiivisillä sosiotrooppisilla arvioilla on havaittu olevan vahvin yhteys siihen, äänestikö äänestäjä istuvaa hallitusta, minkä takia kyseinen lähestymistapa on myös suosittu käytettävä tutkimusasetelma (Lewis-Beck & Paldam 2000).

Poliittisen sofistikaation ja talousperustaisen äänestämisen suhteella on havaittu ristiriitaisia tutkimustuloksia. Tutkijat ovat kuitenkin suhteellisen yksimielisiä siitä, että korkeamman sofistikaation äänestäjät tunnistavat paremmin vastuullisen tahon ja sofistikaation tasosta riippumatta äänestäjät käyttävät arvioinneissaan sosiotrooppista lähestymistapaa. (Gomez & Wilson 2001, 911; Lewis-Beck & Paldam 2000). Toisaalta alhaisen sofistikaation äänestäjä voi käyttää enemmän egotrooppista lähestymistapaa hallituksen toimien arvioimiseksi, koska oman talouden tilan arvioiminen on lähempänä arkipäiväistä elämää ja näin helpompaa kuin koko kansantalouden muutoksen arvioiminen (Godbout & Bélanger 2007, 541). On myös esitetty, että alhaisen sofistikaation äänestäjät käyttäisivätkin vain sosiotrooppisia arvioita ja kehittyneemmät äänestäjät käyttäisivät mahdollisesti sekä ego- että sosiotrooppisia arvioita (Gomez & Wilson 2001, 910–911). Kaiken kaikkiaan on tärkeää huomauttaa, että talouden tilan ja politiikan suhteen analysointi ja tulkinta edellyttää korkeaa sofistikaatiota (Duch 2001).

Talousperustaisen äänestämisen ja talouden tilan suhdannevaihteluiden vaikutuksista on vaihtelevia tuloksia. Osaltaan on esitetty, että talousperustainen äänestäminen on vahvempaa, kun taloustilanne heikkenee tai on heikentynyt riippumatta siitä, kuinka suuri muutos on (Achen & Bartels 2017). Selkeää näyttöä teoriasta ei kuitenkaan ole (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 37; Singer 2011). Äänestäjät eivät kuitenkaan välttämättä automaattisesti rankaise hallitusta heikosta talouden tilasta, jos he kokevat sen johtuvan ulkoisista tekijöistä. Talousperustaisen äänestämisen esiintyvyys voi vähentyä, jos talouden muutos johtuu maailmantalouden ulkoisista shokeista, kuten globaalista taantumasta. Mikäli äänestäjä on kärsinyt kriisistä, on esitetty hänen rankaisevan hallitusta riippumatta siitä, kuka kriisin on todellisuudessa aiheuttanut. (Duch & Stevenson 2010; Anderson & Hecht 2012, 5.)

Maailmantalouden tilan on myös muuten esitetty vaikuttavan äänestäjiin kansallisella tasolla. Maailmantalouden tilan laskusuhdanteessa äänestäjät äänestävät hallitusta vastaan riippumatta oman valtion taloudentilan muutoksista (Leigh 2009, 177). Toisaalta on myös esitetty, että kansalaiset vertailevat kansainvälistä talouskasvua omaan maahansa ja arvioisivatkin valtionsa hallitusta kansainvälisiin vertailukohtiin. Mikäli vertailtavien valtioiden kasvu olisi korkeampaa kuin omassa valtiossa, äänestäjät äänestäisivät oman valtionsa hallitusta vastaan (Kayser & Peress 2012, 680).

Talousperustaisen äänestämisen teoriaa kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Ensimmäkin useissa tutkimuksissa ei ole havaittu talouden tilan ja äänestämisen välillä yhteyttä (esim. Lewis-Beck & Stegmaier 2007; Hansford & Gomez 2015, 16; McDonald & Budge 2005; Hellwig & McAllister 2019) Lisäksi ei ole täysin selvää, kuinka tärkeää talous on kansalaisille äänestyspäätöksessä (Anderson 2007, 274). Äänestäjille tärkeämpiä syitä äänestyspäätöksen taustalla voi olla esimerkiksi riittävän edustuston takaaminen omalle ryhmälleen, johon äänestäjä kuuluu esimerkiksi kielen, uskonnon tai etnisyyden perusteella (Bengtsson 2004). Voi myös olla, että talouden tila ei ole äänestäjälle lainkaan merkittävää tai kiinnostavaa.

Parhaasta taloutta kuvaavasta muuttujasta on käyty keskustelua ja yhteistä näkemystä tästä ei ole. Taloutta mittaavan muuttujan lisäksi kiistaa on syntynyt kontrollimuuttujien käytöstä (esim. Lewis-Beck & Paldam 2000). Metodiin ja mallinnukseen liittyy olennaisesti aineisto ja täten myös ajanjakson valinta. Osassa tutkimuksista on ajanjaksoa vaihtamalla päädytty eri tuloksiin. Toisaalta yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen liittyy tämän osalta aina

epävarmuutta, eikä ongelma siis koske pelkästään talousperustaista äänestämistä. (Anderson 2007, 274–275). Lisäksi talouden tilan ja äänestyspäätöksen suhteen tilastollinen testaaminen ei suoraan kerro, että näillä olisi yhteys, vaan äänestyspäätöstä voidaan selittää myös muilla tavoin (Bengtsson 2004, 765; Hansford & Gomez 2015, 17).

2.4.1 Miten äänestäjät muodostavat arvionsa kansantalouden tilasta?

Koska sosiotrooppisilla talouden arvioilla on havaittu vahvin korrelaatio äänestysvalintaan, on syytä tarkastella sitä, miten äänestäjät muodostavat näkemyksensä talouden tilasta. Vielä 2000-luvun alussa oli vain vähän tietoa, miten tämä mekanismi toimii (Lewis-Beck & Paldam 2000, 114), mutta tutkimus on lisääntynyt viimeisen 20 vuoden aikana. Lähtökohtaisesti tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että äänestäjien käsitys talouden tilasta perustuu tai siihen vähintään vaikuttaa todellinen talouden tilanne, mutta muiden tekijöiden on havaittu vaikuttavan kansalaisten käsitykseen tästä (Nadeau ym. 2013; Hansford & Gomez 2015, 18; Duch ym. 2000).

Medialla on merkittävä rooli kansalaisten käsityksen muodostumisesta talouden tilasta. Kansalaiset perustavat käsityksensä talouden tilasta medialta saamiinsa tietoihin ja media puolestaan raportoi asiantuntijoiden esityksiä talouden tilasta. Kansalaisten arviot talouden tilasta eivät kuitenkaan ole aina täysin yhteneväisiä asiantuntijoiden arvioiden kanssa, sillä kansalaisten käsitykseen vaikuttavat myös muut asiat kuin asiantuntija-arviot. Myös on huomioitavaa, että media ei aina suoraan raportoi asiantuntijoiden arvioita sellaisenaan, vaan voi esittää niitä eri tavoin tai painottaa tiettyjä asioita tai kohtia, jolloin asiantuntijoiden antama viesti saattaa vääristyä (Nadeau ym. 2000, 154). Tarkkaa varmuutta ei ole siitä, missä määrin tiedotusvälineet levittävät asiantuntijoiden näkemyksiä talouden tilasta ja kuinka paljon äänestäjät luottavat asiantuntijoiden näkemyksiin (Nadeau & Niemi 1999).

Puolueuskollisuuden on havaittu vaikuttavan kansalaisten talouden tilan arvion muodostumiseen. Tämä näkyy siten, että mikäli äänestäjän kannattama puolue on vallassa, usein äänestäjä saattaa arvioida talouden tilan paremmaksi kuin se todellisuudessa on (Duch ym. 2000, 649). Lisäksi puolueuskolliset äänestäjät - vaikka tunnistaisivat talouden heikkenemisen - syyttävät harvemmin kannattamaansa puoluetta heikosta taloudentilasta, vaan vierittävät syyt jollekin toiselle taholle, jos heidän kannattamansa puolue on vallassa (Bisgaard 2015).

Poliittisen sofistikaation on myös havaittu vaikuttavan talouden tilan arvioimiseen (Duch ym. 2000, 649). Yleinen harhakuvitelma on ollut, että kansalaisilla olisi vain vähän tietoa taloudesta, vaikkei näin todellisuudessa ole (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 381). Toisaalta vaikka äänestäjät tietävät suhteellisen paljon talouden tilasta esimerkiksi mediasta saamiensa tietojensa perusteella, talouden tilan arvioiminen on kuitenkin haastavaa. Korkeamman poliittisen tietotason äänestäjät arvioivat talouden tilan totuudenmukaisemmin kuin äänestäjät, joiden poliittinen tietämys on vähäisempää. (Gomez & Wilson 2001, 911.)

Paikalliset ja valtakunnalliset talouden olosuhteet vaikuttavat myös käsitykseen talouden tilasta. Bruttokansantuotteen muutoksen lisäksi etenkin työttömyyden tason on havaittu vaikuttavan tähän (Soroka 2014, 53). Koska kukaan äänestäjä ei suoraan koe kansantalouden tilaa kuten bruttokansantulon kasvua tai kansallista työttömyysastetta, kansalaisten käsityksiin talouden tilasta vaikuttavat konkreettiset ja kansalaisia lähellä olevat ilmiöt. Tällaisia voivat olla esimerkiksi uutinen paikallisen tehtaan sulkemisesta tai muutokset energian hinnassa (Reeves & Gimpel 2012, 509). Kuitenkin paikallisen talouden tilan vaikutuksen käsityksiin kansantalouden tilasta on havaittu vinouttavan arvioita vain vähän (Hansford & Gomez 2015, 24).

Kun kansalaisia pyydetään arvioimaan talouden tilaa, on tärkeää myös tarkastella, miten kysymyksenasettelu tehdään. Mikäli esimerkiksi talouden tilaa kysyttäessä ei tarkenneta, mitä sillä tarkoitetaan, äänestäjät saattavat painottaa eri asioita. Lisäksi äänestäjät voivat pitää arvokkaina ja arvioida eri tavalla eri talouden mittareita ja täten ajatella, mitä talouden tilassa tulisi tavoitella. Esimerkiksi jotkut äänestäjät voivat nähdä alhaisen työttömyyden tarkoittavan hyvää talouden tilaa, kun taas toisille tällä ei ole juurikaan merkitystä vaan he keskittyvät talouskasvuun talouden tilan arvioinneissaan (Stokes 1963). Lisäksi on huomioitava, että kyselytutkimuksissa äänestäjä saattaa tunnistaa olevansa epälooginen ilmoittaessaan äänestävän istuvaa hallitusta, vaikka kokee talouden tilan heikentyneen. Sen takia hän saattaa muokata vastauksiaan siten, että äänestäisi ”loogisesti ” vastaamalla äänestävänsä oppositiota talouden arvioidessaan talouden tilan heikentyneen. (Anderson ym. 2004, 702.)

2.4.2 Talousperustaisen äänestämisen tutkimus monipuoluedemokratioissa

Tässä luvussa esitellään talousperustaisen äänestämisen tutkimusta monipuoluedemokratioissa. Ensiksi kuvaillaan yleisesti talousperustaisen äänestämisen tutkimusta monipuoluedemokratioissa, minkä jälkeen esitellään tarkemmin esimerkkien

kautta erilaisia tutkimusasetelmia. Kuten edellä on käsitelty, talousperustaisessa äänestämässä on keskeistä vastuun osoittaminen. Kaksipuoluejärjestelmissä, jossa vallassa on enemmistöhallitus, vastuun osoittaminen on helppoa, sillä enemmistöpuoluetta voidaan pitää päätöksistä vastaavana puolueena ja näin vastuussa myös harjoitetusta talouspolitiikasta ja talouden tilasta. Monipuoluejärjestelmissä tilanne on erilainen: hallituksessa saattaa olla useita puolueita tai vallassa voi olla vähemmistöhallitus, joka hakee eri asiakysymyksiin tukea oppositiosta. Äänestäjä voi tällöin kohdistaa vastuun talouspolitiikasta koko hallituskoalitiolle tai esimerkiksi vain yhdelle puolueelle. Talousperustaisen tutkimuksen kannalta tämä aiheuttaa ongelman, sillä äänestäjän äänestyspäätöksen tulkitseminen on vaikeampaa kuin kaksipuoluejärjestelmässä. Talousperustaisen äänestämisen tutkimus on saanut kritiikkiä siitä, että tutkimus käsittelee kaksi- ja monipuoluejärjestelmiä pitkälti samankaltaisina järjestelminä (Stegmaier & Williams 2016), minkä takia on myös tärkeää tässä tutkielmassa kiinnittää tähän asiaan huomiota.

Vastuun osoittamisen vaikeuden takia, useamman hallituspuolueen olemassaolo on todettu vähentävän talousperustaista äänestämistä, etenkin jos hallituspuolueet ovat eri kokoisia ja ne ovat ideologisesti hajanaisia (Akarca 2019, 530; Anderson 2000; Nadeau ym. 2002; Hellwig & Samuels 2008). Tämä ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, etteivät äänestäjät tunnista kuka on vastuussa talouspolitiikasta tai he eivät painottaisi sitä äänestyspäätöksessään. Esimerkiksi on esitetty, että hallituksen jakaessa vastuun talouspolitiikasta tasan hallituspuolueiden kesken, äänestäjät jakavat vastuun kaikille hallituspuolueille, mikä näyttäytyy tutkimuksissa siten, että talousperustaisen äänestämisen osuus laskee (Kedar 2009, 1248).

Se miten äänestäjät määrittelevät vastuun eri hallituspuolueiden välillä, on vielä epäselvää, eikä aiheesta ole kovinkaan paljon tutkimusta. Hallituspuolueen koon on havaittu vaikuttavan siihen, mille puolueelle vastuu kohdistetaan, sillä suurempia puolueita pidetään enemmän tai jopa kokonaan vastuussa talouspolitiikan harjoittamisesta ja täten sen tuloksista kuin pienempiä puolueita (Nadeau ym. 2002; Duch & Stevenson 2008; Akarca 2019, 530; Duch ym. 2015). Mikäli puolueille on erikseen määritelty vastuualue (esim. ministerin nimittämällä), politiikka-alueesta vastaava puolue nähdään yhdessä pääministeripuolueen kanssa olevan eniten vastuussa kyseisen politiikka-alueen päätöksistä ja tuloksista. Talouden osalta tämä tarkoittaa, että kansalaiset pitävät pääministeri- ja valtiovarainministeripuoluetta vastuussa talouden tilasta koko hallituksen sijaan tai vähintään enemmän vastuullisina kuin muita koalitiopuolueita. (Wilkin ym. 1997; van der Brug ym. 2007; Duch & Falcó-Gimeno

2022.) Toisin sanoen talousperustainen äänestämisen kohdistuu useammin pääministeri- ja valtiovarainministeripuolueisiin verrattuna muihin puolueisiin.

Talousperustaista äänestämistä tutkittaessa monipuoluejärjestelmissä on käytetty käytännössä pelkästään retrospektiivistä lähestymistapaa prospektiivisen tavan sijasta. Usein kyselytutkimukset tehdään vaalien alla, minkä takia prospektiivisen tavan käyttö on vaikeaa: ennen vaaleja äänestäjä ei tiedä vaalitulosta tai sitä, millainen koalitio tulee hallitsemaan seuraavalla vaalikaudella. Tämän takia on käytännössä mahdotonta arvioida, millä koalitiohallituksella äänestäjä ennakoii tulevaisuuden talousnäkymiä (Michelitch ym. 2012, 841). Retrospektiivisen tavan etuna on se, että äänestäjä tietää, mitkä puolueet ovat olleet vallassa kuluneella vaalikaudella, jolloin pystytään toteamaan, äänestääkö äänestäjä hallitusta vastaan vai päinvastoin.

Seuraavaksi esitellään eri malleja ja metodeja, miten talousperustaista äänestämistä on tutkittu monipuoluedemokratioissa. Kuten edellä kuvattiin, monipuoluejärjestelmissä, joissa hallitukset muodostuvat useamman puolueen koalitiosta, on vaikeampaa hahmottaa, mikä puolue tai puolueet ovat vastuussa talouspäätöksistä. Kuitenkin myös monipuoluejärjestelmiä on tutkittu perinteisen talousperustaisen äänestämisen teorian mukaisesti. Keskeinen ero kaksi- ja monipuoluejärjestelmien tutkimuksen välillä on se, miten selitettävä muuttuja valitaan ja määritellään. Monipuoluejärjestelmien talousperustaisen äänestämisen tutkimuksessa ongelma on ratkaistu useilla eri tavoilla, minkä takia esitellään eri ratkaisuvaihtoehtoja. Esiteltävät tutkimukset valikoituivat sen perusteella, että ne kattaisivat mahdollisimman laajasti eri talousperustaisen äänestämisen tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä, mitä monipuoluejärjestelmiin keskittyvässä tutkimuksessa on käytetty. Kyse ei kuitenkaan ole siis kaikenkattavasta tutkimuskentän kuvauksesta, vaan tarkoitus on esimerkinomaisesti esittää eri tutkimusasetelmia. Valitut tutkimukset ovat tiivistetty taulukkoon 1. Taulukkoon on tiivistetty tutkimusasetelma, selitettävä muuttuja, selittävät muuttujat sekä tutkimustulokset.

Taulukko 1 Esimerkkejä talousperustaisen äänestämisen tutkimuksesta monipuoluedemokratioissa.

Tutkimusasetelma	Selitettävä muuttuja	Selittävät muuttujat	Metodi	Tutkimustulokset
Taluskriisin sekä pitkäaikaisten poliittisten sitoumusten vaikutus talousperustaiseen äänestämiseen (Söderlund & Kestilä-Kekkonen 2014)	Kaksi analyysiä: 1: hallituspuolueita äänestäneet, oppositiopuolueita äänestäneet sekä äänestämättä jättäneet 2: puolueen äänestäjät koodattiin omaan kategoriaan ja samoin äänestämättä jättäneet.	Retrospektiivinen sosioprooppinen arvio taloudesta, sosioekonomisia, demografisia muuttujia ja Suomessa tunnistetut ristiriitautuvuudet	Multinominaalinen logistinen regressioanalyysi. Muodostettiin 3 eri mallia, siten että seuraavaa mallia täydennettiin uusilla muuttujilla.	Retrospektiivisilla talouden arvioilla ei havaittu vahvaa yhteyttä äänestysvalintaan Suomessa.
Omaisuuuden vaikutus äänestyspäätökseen Tanskassa (Stubager ym. 2013)	Puolueet jaettiin kahteen blokkiin, jotka noudattivat perinteistä hallitus-oppositio-jakoa	Omaisuuuden laatua kuvaavat muuttujat, retrospektiivinen sosioprooppinen ja egotrooppinen arvio, Tanskassa äänestyspäätökseen vaikuttavia tekijöitä	Logistinen regressioanalyysi. Muodostettiin 3 eri mallia, siten että seuraavaa mallia täydennettiin uusilla muuttujilla.	Omaisuuuden, talouden arvioiden ja äänestyspäätöksen välillä havaittiin vahva yhteys.
Institutionaalisen rakenteen vaikutus talousperustaiseen äänestämiseen Ranskassa (Lewis-Beck & Nadeau 2000)	Suurimman vasemmistotai oikeistopuolueen äänestäminen	Retrospektiivinen sosioprooppinen ja egotrooppinen arvio, institutionaalista rakennetta kuvaavia muuttujia, uskonto, yhteiskuntaluokka sekä vasemmisto-oikeistoarvoja	Lineaarinen ja logistinen regressioanalyysi	Talousperustainen äänestäminen oli voimakkaampaa, kun sekä presidentti että pääministeri edustivat samaa koalitiota.
Talousperustaisen äänestämisen vaikutus äänestyspäätökseen sekä mitkä tekijät vaikuttavat näiden yhteyteen (Bengtsson 2004)	Suurimman hallituspuolueen kannatus ja koko koalitiollahituksen kannatus	Työttömyys ja inflaatio vaalivuoden aikana, pääministeripuolueen tai hallituspuolueen äänestäminen, pääministeripuolueen tai hallituspuolueen kannatuksen muutos edellisvaaleista	Lineaarinen regressioanalyysi	Talousperustainen äänestäminen riippuu poliittisesta kontekstista sekä usein äänestäjät eivät hahmota taloudesta vastaavaa puoluetta tai muuta poliittista tahoja
Yksi- ja monipuoluehallitusten vaikutus talousperustaiseen äänestämiseen Turkissa (Akarca 2019)	Kaksi analyysiä: 1: hallituspuolueen äänestäminen tai hallituksen suurimman puolueen äänestäminen 2: hallituspuolueen äänestäminen tai monipuoluehallituksissa kaikkien äänestysosuus	Useita hallituksen kannatukseen vaikuttavia tekijöitä	Lineaarinen regressioanalyysi, kaksi analyysiä. Molemmissa kolme eri mallia, siten että seuraavaa mallia täydennettiin uusilla muuttujilla.	Äänestäjät pitävät koalitiollahituksia vähemmän vastuussa talouden tilasta kuin yksipuoluehallituksia sekä pienempiä puolueita vähemmän vastuullisina kuin suurempia puolueita

Lähteet: Söderlund & Kestilä-Kekkonen 2014; Stubager ym. 2013; Lewis-Beck ja Nadeau, 2000; Bengtsson 2004; Akarca 2019.

Suomeen keskittyvässä tutkimuksessa Söderlund ja Kestilä-Kekkonen (2014) tutkivat, oliko talousperustaisen äänestämisen merkitys suurempi vuosina 2008–2009 puhjennut maailmanlaajuisen finanssikriisin jälkeen vuoden 2011 eduskuntavaaleissa verrattuna vuoden 2007 eduskuntavaaleihin. Lisäksi he tarkastelivat, oliko käsityksillä talouden tilasta riippumaton vaikutus äänestysvalintoihin silloinkin, kun kontrolloitiin pitkäaikaisia yhteiskunnallisia jakolinjoja ja poliittisia taipumuksia. Tutkijat muodostivat multinominaalisen logistisen regressioanalyysin, jossa verrattiin äänestäjän todennäköisyyttä äänestää hallituspuolueita suhteessa oppositioon sekä hallituspuolueita suhteessa äänestämättä jättämiseen. Regressiossa muodostettiin kolme eri mallia, johon ensimmäiseen sisällytettiin vain talouden arvioita kuvaavat muuttujat. Toinen malli sisälsi edellisen lisäksi sosioekonomisia ja demografisia muuttujia, kuten sukupuoli ja koulutus. Kolmanteen malliin lisättiin edellisten lisäksi Suomen ristiriitaisuutta kuvaavat muuttujat. Tutkijat eivät havainneet retrospektiivisillä sosioprooppisilla arvioilla vahvaa vaikutusta äänestyspäätökseen.

Tanskaan kohdistuvassa tutkimuksessa selvitettiin omaisuuden yhteyttä äänestyspäätökseen. Tutkijat jakoivat parlamenttipuolueet (8 kpl) sen perusteella, kannattivatko ne sosiaalidemokraattien vai liberaalien ehdokasta pääministeriksi. Nämä kaksi blokkia noudattivat Tanskan perinteistä hallitus-oppositiojakoja ja niiden voitiin nähdä eroavan myös ideologisesti toisistaan vasemmisto-oikeisto-akselilla. Tutkijat muodostivat logistisen regressioanalyysin, jossa Söderlundin ja Kestilä-Kekkonen (2014) tapaan muodostettiin kolme eri mallia, jossa mallia täydennettiin aina uusilla muuttujilla. Ensimmäiseen malliin sisällytettiin sosiodemografisia muuttujia kuten ikä ja sukupuoli sekä matala- ja korkeariskisiä omaisuuslajeja kuvaavat muuttujat. Toiseen malliin sisällytettiin edellisten lisäksi taloutta, sosiokulttuurisia arvoja kuvaavat muuttujat sekä äänestäjän sijoittuminen vasemmisto-oikeisto ulottuvuudelle. Viimeiseen malliin lisättiin edellisten lisäksi äänestäjän retrospektiivinen sosioprooppinen ja egoprooppinen arvio. Tutkijat havaitsivat vahvan yhteyden sekä omaisuuden että äänestäjien talouden arvioiden ja äänestyspäätöksen välillä. (Stubager ym. 2013.)

Lewis-Beck ja Nadeau (2000) tutkivat, miten valtion institutionaalinen rakenne Ranskassa vaikuttaa talousperustaiseen äänestämiseen. Ranskassa on käytössä semipresidentiaalinen järjestelmä, mikä hämärtää vastuun rajoja. Presidentin ja pääministerin edustaessa samaa koalitiota, vastuullisen tahon määrittäminen on helpompaa, sillä huonon talouskasvun

aikana äänestäjät pystyvät rankaisemaan valtaapitävää äänestämällä vastakkaista koalitiota kuin mitä presidentti ja pääministeri edustavat. Kun presidentti ja pääministeri edustavat vastakkaisia koalitioita, vastuun asettaminen voi olla vaikeampaa äänestäjille. Ranskassa tutkimusten mukaan äänestäjät näkevät pääministerillä olevan presidenttiä suurempi vastuu taloudesta. Tutkimuksessa käytettiin sekä lineaarista- että logistista regressioanalyysiä. Selitettävänä muuttujana toimi suurimman vasemmisto- ja oikeistopuolueen äänestäminen (kattavat 70 % äänistä), jotka ovat johtaneet hallituksia ja keränneet apupuolueita tuekseen. Selittävinä muuttujina käytettiin Ranskassa äänestyskäyttäytymistä selittäviä muuttujia kuten uskontoa, yhteiskuntaluokkaa sekä vasemmisto-oikeistoarvoja sekä institutionaalista tilannetta kuvaavia muuttujia. Tutkijat havaitsivat talousperustaisen äänestämisen olevan voimakkaampaa, kun sekä presidentti että pääministeri edustivat samaa koalitiota.

Turkkiin keskittyvässä tutkimuksessa tarkasteltiin useita eri vaaleja, jotka käsittivät sekä yksi- että monipuoluehallitusten valtakausia. Akarca (2019) teki kaksi eri analyysiä, joissa molemmista muodostettiin lineaarinen regressioanalyysi. Ensimmäisessä analyysissä selitettävänä muuttujana oli yksipuoluehallitusten kohdalla hallituksen kannatus ja monihallituspuolueiden kohdalla taas suurimman hallituspuolueen kannatus. Toisessa analyysissä selitettävänä muuttujana oli yksipuoluehallitusten kohdalla hallituksen kannatus, mutta monipuoluehallituksissa toiseen analyysiin otettiin mukaan kaikkien hallituspuolueiden kannatus. Tämän jälkeen muodostettiin lineaarinen regressioanalyysi, johon sisällytettiin lukuisia muuttujia, joiden on havaittu vaikuttavan hallituspuolueen äänestämiseen. Taloutta kuvaavina muuttujina käytettiin tässä tutkimuksessa inflaatiota ja talouskasvua. Näistä muodostettiin kolme eri mallia, joissa logiikkana käytettiin samaa kuten edellä kuvatuissa tutkimuksissa, eli sitä, että seuraava malli täydentää edellistä. Tutkimuksen johtopäätös on, että äänestäjät pitävät koalitiollahituksia vähemmän vastuussa talouden tilasta kuin yksipuoluehallituksia sekä koalitiollahitusten pienempiä puolueita vähemmän vastuullisina kuin suurempia koalitiollahituksen puolueita.

Bengtssonin (2004) vertailevassa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin sekä useita kaksi- että monipuoluedemokratioita, selitettävä muuttuja jaettiin kahteen erilliseen analyysiin. Selitettävänä muuttujana käytettiin tukea koko hallitukselle sekä tukea vain suurimmalle hallituspuolueelle. Selittävinä muuttujina käytettiin työttömyyden ja inflaation keskiarvoa vaalivuoden aikana. Koska hallitukset ovat menettäneet kannatustaan lähes poikkeuksetta vaaleissa, Bengtsson sisällytti analyysiinsä kaksi muuttujaa, joilla pyrittiin kontrolloimaan

hallituksen kannatustappiota: hallituspuolueiden äänestäminen ja pääministeripuolueen äänestäminen sekä edellisen vaalikauden hallituspuolueiden tai pääministeripuolueen kannatuksen muutos. Bengtsson havaitsi, että talousperustaisen äänestämisen vahvuus riippuu instituution rakenteesta, eikä sillä ollut laajaa selitysvoimaa kyseisessä tutkimuksessa. Lisäksi hän havaitsi, että äänestäjien on lähes mahdotonta äänestää talousperustaisesti, sillä usein he eivät tunnista taloudesta vastaavaa puoluetta.

3 Suomi talousperustaisen äänestämisen viitekehyydessä

3.1 Äänestyspäätöksiä koskeva tutkimus Suomessa

Seuraavaksi esitellään tekijöitä, joiden toisaalta voidaan nähdä heikentävän talousperustaista äänestämistä Suomessa ja tekijöitä, joiden on havaittu vaikuttavan Suomessa äänestyspäätökseen. Lisäksi taustoitetaan tutkimuksessa käsiteltäviä eduskuntavaaleja ja näitä edeltäviä vaalikausia. Tutkielman laajuuden takia vaalikausien kuvailussa ja vaalitulosten syiden läpikäynnissä keskitytään tutkielman kannalta kiinnostavimpiin näkökulmiin erityisesti talouden rooliin vaaleissa sekä puolueiden kannatusvaihteluihin. Tutkimuksessa käytetään eduskuntavaaliaineistoja vuosilta 2011, 2015 ja 2019 (FNES 2011: Borg & Grönlund; FNES 2015: Grönlund & Kestilä-Kekkonen; FNES 2019: Grönlund & Borg). Kyseiset vaalit valittiin tutkielman aineistoksi, koska sekä Suomen talouden tila että poliittinen tilanne vaihtelivat vaalikausien välillä, jolloin kukin tutkielmaan valittu eduskuntavaali testaa talousperustaisen äänestämisen voimakkuutta eri talouden suhdanteessa.

Talouden rakenne voi rajata poliitikkojen keinoja vaikuttaa kansantalouden tilaan, ja etenkin pienten viennistä riippuvaisten valtioiden talouteen vaikuttaa vahvasti maailmankaupan tilanne (Alesina ym. 1993; Duch & Stevenson 2008; Hellwig 2001). Tämä vaikeuttaa hallitusten asettamista vastuuseen, koska voi olla vaikeaa määrittää, mitkä talouden tulokset ovat hallituksen aikaansaamia ja mitkä taas johtuvat poliitikoista riippumattomista tekijöistä (ks. Bartels 2008, Campbell 2011). Suomi on pieni vientivetoinen valtio, jonka voidaan esittää olevan vaikea vaikuttaa suurellisesti omaan taloudentilaansa. Vientivetoisuuden takia se on altis maailmantalouden heilahteluille, mutta lisäksi Euroopan Keskuspankki vaikuttaa välillisesti korkopolitiikallaan Suomen talouteen (Haavisto ym. 2016). Keinoja, joilla hallitus voi pyrkiä vaikuttamaan kansantalouden tilaan on esimerkiksi finanssipoliittikka, mutta finanssipoliittisten toimenpiteiden ajoittaminen on erittäin haasteellista ja sen vaikutukset voivat jäädä pieniksi, mikäli maailmantalouden tila on heikko (Kuismanen & Spolander 2012). Suomessa eduskunnalla on siis rajalliset keinot vaikuttaa Suomen talouden tilaan ulkoisten tekijöiden vaikutusten ollessa merkittäviä.

Suomessa vastuun selkeyden heikkouteen vaikuttaa talouden rakenteen lisäksi myös Suomen monipuoluejärjestelmä. Perussuomalaisten nousun myötä Suomen puoluekenttä pirstaloitui entisestään ja hallituksessa olevien puolueiden lukumäärät kasvoivat. Vuoden 2011 vaalien jälkeen hallituksen muodosti peräti kuusi puoluetta (Grönlund 2016, 60–61). Lisäksi

hallitukset ovat olleet perinteisesti ideologisesti monipuolisia vasemmisto-oikeistojaon osalta kattaen puolueita sekä vasemmistosta että oikeistosta (Hämäläinen 2016, 47). Tämän on havaittu heikentävän talousperustaista äänestämistä.

Toisaalta Suomessa kansantalouden suhdannetilanteen on havaittu vaikuttavan siihen, kuinka tyytyväisiä tai tyytymättömiä kansalaiset ovat hallituksen toimintaan. Taloudellisen noususuhdanteen aikana tyytymättömyys hallituksen toimintaan yleensä pienenee ja laskusuhdanteen aikana se taas lisääntyy, mikä heijastuu myös suurempana vaalitappiona vaaleissa (Bengtsson 2002; Paloheimo 2005; Paloheimo & Borg 2020, 129). Ilmiö voidaan tulkita laajemmaksi länsimaissa havaituksi käyttäytymiseksi, jossa hallituspuolueet menettävät usein kannatustaan seuraavissa vaaleissa riippumatta siitä, onko hallituksessa yksi vai useampi puolue (Lewis-Beck & Stegmaier 2013, 381). Suomessa hallituspuolueet yhteenlaskettuna ovatkin menettäneet ääniosuutena mitattuna kannatustaan edellisiin vaaleihin verrattuna lähes poikkeuksetta 1970-luvulta alkaen (Paloheimo & Borg 2020, 125–126), ja 1990-luvulta alkaen tappiot ovat keskittyneet pääministeripuolueelle, jonka vaalitappio eduskuntavaaleissa on usein ollut suurempi kuin muiden hallituspuolueiden vaalitappio yhteensä (Paloheimo & Borg 2020, 144). Lisäksi hallituspuolueet ovat kärsineet tappion huolimatta siitä, onko hallitukseen tyytyväisiä ihmisiä enemmän vai vähemmän (Paloheimo & Borg 2020, 129).

3.2 Poliittiset jakolinjat Suomessa

Myös luvussa 2.3 esitellyillä jakolinjateorioilla on pyritty selittämään puoluevalintaa Suomessa. Suomessa on erotettavissa seitsemän eri ristiriitautuvuutta: 1. Vasemmisto - oikeisto, 2. Ydinalueet - syrjäseutu, 3. Kansallinen - kansainvälinen suuntautuminen, 4. Suomenkieliset - ruotsinkieliset, 5. Konservatiiviset arvot – liberaaliset arvot, 6. Ekologiset arvot – materialistiset arvot ja 7. Eliitti - kansa (Paloheimo 2008, 37–38; Suuronen ym. 2020, 274). Etenkin vasemmisto-oikeisto suuntautumisen, joka ilmentää erilaisia arvoja ja uskomuksia talousjärjestelmän toimintaperiaatteista, on esitetty olevan merkittävin jakolinja kuvaamaan Suomen poliittista kenttää (Paloheimo 2008, 38–42; Franklin ym. 2009; Paloheimo 2008, 55; Westinen 2015). Vasemmistopuolueet ovat perinteisesti korostaneet eriarvoisuuden vähentämistä ja markkinoiden sääntelyä, kun taas oikeistopuolueille tärkeitä asioita ovat olleet muun muassa yrittäjyyteen ja vapaisiin markkinoihin liittyvät arvot. Vasemmistoliitto ja SDP ovat perinteisesti saavuttaneet kannatusta vasemmalle sijoittuneilta

äänestäjiltä ja oikealle sijoittuneet ovat perinteisesti äänestäneet Kokoomusta (Westinen 2016, 261).

Puolueiden kannatus on perinteisesti jakautunut maantieteellisesti, mikä ilmenee ydinalueet-syrjäseutu-ulottuvuudella. Perinteisesti Keskusta ja Vasemmistoliitto ovat saaneet kannatusta kasvukeskusten ulkopuolelta, kun taas Kokoomus ja SDP ja Vihreät ovat puhuneet kasvukeskuksien ja kaupunkien puolesta (Paloheimo 2008, 44; Suuronen ym. 2020, 268.). 2010-luvulla Perussuomalaiset ovat sekoittaneet perinteisiä kannatusalueita ja saanut kannatusta etenkin kaupunkien keskuksissa (Suuronen ym. 2020, 270).

Perussuomalaiset ovat tuoneet kansallinen suuntautuminen-kansainvälinen suuntautuminen-ristiriitaulottuvuuden uudestaan keskeiseksi asiakysymykseksi ja etenkin suhtautuminen maahanmuuttoon jakaa Suomessa puolueita. Perussuomalaisten kannattajat suhtautuvat jyrkästi maahanmuuttoon, kun taas Vasemmistoliitto ja Vihreät kannattavat sitä kaikkein näkyvimmin (Suuronen ym. 2020, 281).

Suomen- ja ruotsinkielisten välinen ristiriitaulottuvuus on puolestaan keskeinen osa RKP:n identiteettiä ja politiikkaa. Puolue pyrkii edistämään ja puolustamaan ruotsinkielisten suomalaisten etuja ja sen kannatus perustuu Suomessa ruotsia äidinkielenään puhuvien kannatukseen. (Paloheimo 2008, 48–49.)

Konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot-ulottuvuus kuvastaa kansalaisten moraaliarvoja. Kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten kannattajat suhtautuvat kyseisiin asiakysymyksiin kaikkein konservatiivisimmin, kun taas vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat kaikkein liberaaleimmin. Joitakin liberaaleja arvoja, kuten naisten ja miesten tasa-arvon edistämistä, kannattavat käytännössä kaikkien puolueiden kannattajat. (Suuronen ym. 2020, 281.)

Ekologiset arvot-materialistiset arvot-ulottuvuudella puolueista perinteisesti vihreät kannattajineen ovat painottaneet ekologisuutta ja kestävään kehitykseen positiivisesti suhtautuvia arvoja, mutta viime vuosina ekologiset kysymykset ovat nousseet yhä keskeisemmäksi asiakysymykseksi vaaleissa. Eduskuntapuolueista perussuomalaiset ovat asemoituneet kaikkein vankinten ulottuvuuden toiseen ääripäähän. (Paloheimo 2008, 52; Suuronen ym. 2020, 282.)

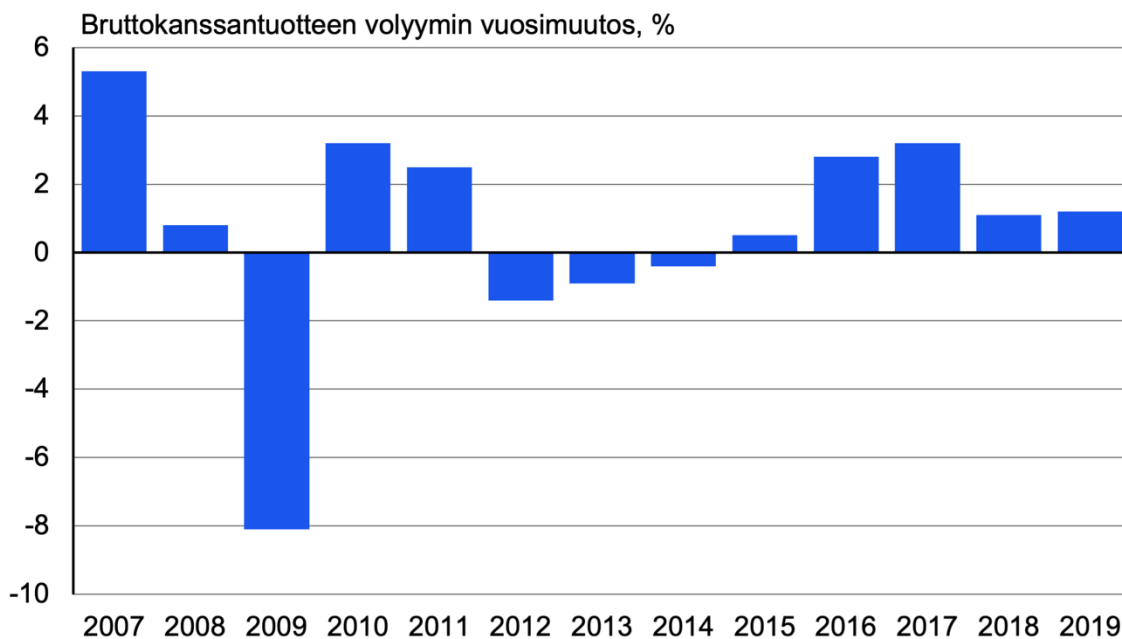
Eliitti-kansa-ulottuvuus kuvaa kansalaisten suhtautumista muun muassa politiikkoihin sekä valtiollisiin laitoksiin. Puolueista perussuomalaiset ovat asemoituneet ulottuvuuden toiseen ääripäähän, kun taas kokoomuksen, vihreiden, RKP:n ja keskustan kannattajat taas luottavat poliitikkoihin keskimääräistä enemmän. (Paloheimo 2008, 53; Suuronen ym. 2020, 281.)

3.3 Vaalikaudet 2007–2019 sekä eduskuntavaalit vuosina 2011, 2015 ja 2019

Seuraavaksi esitellään tutkielman aineistoksi valittujen eduskuntavaalien taustaa ja vaalitulokset sekä kuvaillaan Suomen taloudellista ja poliittista tilannetta kyseisellä ajanjaksolla. Tutkielman aineistoksi valittiin siis eduskuntavaalit vuosilta 2011, 2015 sekä 2019. Kyseiset vaalit valittiin tutkielman aineistoksi, koska sekä Suomen talouden tila että poliittinen tilanne vaihtelivat vaalikausien välillä, jolloin kukin tutkielmaan valittu eduskuntavaali testaa talousperustaisen äänestämisen voimakkuutta eri talouden suhdanteessa.

Kuvassa 2 on kuvattu Suomen bruttokansantuotteen volyymin muutos vuosina 2007–2019. Vuoden 2011 vaaleja edelsi kansainvälinen finanssikriisi, joka romahdutti Suomen talouden tilan päättäen lähes koko 2000-luvun jatkuneen talouskasvun (Myrskylä 2010, 27; Kuusmanen & Spolander 2012). Yhdysvalloissa alkanut kriisi pakotti Suomen valtion ottamaan raskaasti velkaa, kuitenkin samalla saaden talouden luvut positiiviseen suuntaan tilapäisesti. Vuonna 2009 Euroalueen maat ryhtyivät tekemään yhteisvastuullisia laina- ja tukipaketteja kriisin laajenemisen estämiseksi (Pernaa 2012, 31). Talouskriisin seurauksena Suomen julkinen talouden tila heikkeni rajusti: työttömyysaste nousi 11,6 prosenttiin vaalikauden lopulla ja vuonna 2009 bruttokansantuote tippui jopa yli 8 prosenttia. Muutos oli merkittävä, koska Suomen bruttokansantuote oli kasvanut käytännössä koko 2000-luvun ajan, työttömien osuuden pysyessä myös maltillisena. (Kuusmanen & Spolander 2012; SVT 2023a; SVT 2023b.) Kyseisissä vaaleissa talouden tila ei kuitenkaan noussut keskeiseksi teemaksi. Talouden laskusuhdanteessa talousperustaisen äänestämisen pitäisi teorian mukaan olla vahvempaa, mutta toisaalta Suomen talouden kriisi syntyi ulkoisten tekijöiden seurauksesta, mikä voi vaikuttaa siihen, etteivät äänestäjät rankaise istuvaa hallitusta taloudenpidosta.

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito.

Kuva 2 Suomen bruttokansantuotteen volyymin vuosimuutos

Vuosien 2007–2011 vaalikauden hallituksen muodostivat keskusta, kokoomus, vihreät ja RKP, joista keskusta toimi pääministeripuolueena ja kokoomus valtiovarainministeripuolueena (Pernaa 2012, 31). Vuoden 2011 eduskuntavaalien asetelma oli poikkeuksellinen: vaalikauden aikana käytiin laajaa keskustelua vaalirahoituksesta ja kohonnut protesti- ja muutosmieliala ilmentyi perussuomalaisten kannatuksen nousuna niin gallupeissa kuin vaalikauden aikana käydyissä euro- ja kunnallisvaaleissa. Vuoden 2011 eduskuntavaalien tulos oli hätkähdyttävä perussuomalaisten saadessa ”jytyn” ennenkuulumattomalla vaalivoitollaan (Borg 2012a, 19–20; Borg 2012b, 194). Perussuomalaisten kannatus kasvoi 15 prosenttiyksikköä verrattuna edellisiin eduskuntavaaleihin ollen ainoa eduskuntapuolue, joka kasvatti kannatustaan. Vuoden 2011 vaalien tulos suurimmasta pienimpään oli seuraava: kokoomus (20,4 %), SDP (19,1 %), perussuomalaiset (19,1 %), keskusta (15,8 %), vasemmistoliitto (8,1 %), vihreät (7,3 %), RKP (4,3 %) ja kristillisdemokraatit (4,0 %) (Grönlund & Westinen 2012, 156; Borg 2012d, 136).

Vaalikauden 2011–2015 aikana Suomen taloustilanne heikkeni entisestään mm. Krimin sodan ja siitä seuranneiden Venäjälle suunnattujen talouspakotteiden vuoksi, joiden seurauksena hallitus teki useita säästö- ja leikkaustoimenpiteitä (Hämäläinen 2016, 53; 57). Työttömien määrä kasvoi entisestään ollen vuonna 2014 jo 13,9 % ja talouskasvu oli lähes koko

vaalikauden negatiivista (SVT 2023a; SVT 2023b). Talouden tilan muutokset eivät kuitenkaan olleet yhtä rajuja kuin edellisen vaalikauden aikana, vaikka kehitys oli negatiivista. Vuoden 2015 vaaleissa talouden merkitys korostui vaalikamppailussa. Talousperustaisen äänestämisen teorian valossa voisi olettaa, että talousperustaista äänestämistä esiintyi vuoden 2015 eduskuntavaaleissa heikon taloustilanteen sekä vaalikamppailussa talouden roolin korostumisen takia.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeen käytiin pitkät ja vaikeat hallitusneuvottelut, mutta lopulta hallitus saatiin muodostettua kokoomuksen, SDP:n, vihreiden, vasemmistoliiton, RKP:n ja kristillisdemokraattien kesken edellisen vaalikauden pääministeripuolueen keskustan ja vaalivoittaja perussuomalaisen jäädessä oppositioon. Puolueista kokoomus toimi pääministeri- ja SDP valtiovarainministeripuolueena. Hallitus ei kuitenkaan pysynyt kasassa hallituskauden loppuun asti, sillä ensiksi vasemmistoliitto ja myöhemmin vihreät jättivät hallituksen. (Hämäläinen 2016, 48–56). Vaalikamppailussa sekä uutisoinnissa nostettiin vahvasti esille Suomen valtionvelan kasvu sekä heikko talouden tila ja talous oli merkittävässä osassa puolueiden vaalikamppailussa (Railo & Ruohonen 2016, 92). Vuoden 2015 vaaleissa oppositiopuolue keskusta nousi suurimmaksi puolueeksi. Istuvasta hallituksesta ainoastaan RKP kasvatti kannatustaan verrattuna edellisvaaleihin, mutta huomioitavaa on, että kokoomuksen kannatus pääministerivastuusta huolimatta ei laskenut kuin muutaman prosentin edellisvaaleihin verrattuna. Vuoden 2015 vaalitulokset olivat seuraavat: keskusta (21,1 %), kokoomus (18,2 %), perussuomalaiset (17,7 %), SDP (16,5 %), vihreät (8,5 %), vasemmistoliitto (7,1 %), RKP (4,9 %) ja kristillisdemokraatit (3,5 %).

Hallituksen aloittaessa toimikauttaan keväällä 2015 Suomen talouden tila oli vaikea työttömyysasteen ollessa korkealla ja valtion ottaessa jatkuvasti lisää velkaa. Hallitus pyrki puuttumaan tähän vaalikauden aikana tekemällä useita päätöksiä talouden tilan parantamiseksi, kuten kilpailukykysovimuksen, lomarahojen leikkauksia sekä työttömien aktivoimiseksi suunnatun aktiivimallin. Vuoden 2016 viimeisellä neljänneksellä talouskasvu lähti nousuun ollen nopeampaa kuin muissa euromaissa keskimäärin ja jatkuen hallituskauden loppuun asti. Myös työllisten määrä kasvoi eikä valtio ottanut vaalikauden lopulla lisää velkaa (Hämäläinen 2020; SVT 2023a; SVT 2023b). Sipilän hallituksen harjoittaman politiikan voi esittää myös tarjoavan egotrooppisen näkökulman tutkimukselle, sillä vuosina 2015–2019 tehtiin suuria taloudellisia uudistuksia, josta osalle äänestäjistä oli konkreettisia negatiivisia vaikutuksia omaan talouden tilaan. Talous ei kuitenkaan noussut merkittäväksi vaalikaiheeksi

kyseisissä eduskuntavaaleissa. Kyseisen vaalikauden aikana talous lähti nousuun, joka aikaisemman tutkimuksen perusteella vähentää talousperustaisen äänestämisen esiintyvyyttä.

Vuoden 2015 vaalien jälkeen suurin puolue keskusta muodosti ”perusporvarihallituksen” perussuomalaisten ja kokoomuksen kanssa, jolle myönnettiin valtiovarainministerin salkku (Grönlund 2016, 62; Borg ym. 2020, 50) Vaalikauden erikoisin tilanne tapahtui kuitenkin perussuomalaisten vuoden 2017 puoluekokouksen jälkeen, kun muut hallituspuolueet ilmoittivat, etteivät suostu jatkamaan yhteistyötä perussuomalaisten kanssa, koska he olivat vaihtaneet puheenjohtajansa. Pian tämän jälkeen perussuomalaisten eduskuntaryhmästä irtautui itseään sinisiksi kutsuva eduskuntaryhmä, joka jatkoi hallituksessa, perussuomalaisten siirtyessä oppositioon (Borg ym. 2020, 50). Tästä huolimatta hallitus ei pysynyt uudella kokoonpanolla kasassa vaalikauden loppuun asti, sillä Sipilä jätti hallituksen eronpyynnön vaalikauden loppumetreillä hallituksen sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen kaatumisen takia. Hallitus kuitenkin jatkoi toimitusministeriönä vaaleihin asti (Hämäläinen 2020). Maahanmuutto sekä ilmastonmuutoksen torjuminen olivat vahvasti esillä vaalikauden aikana ja vaalikamppailussa (Borg ym. 2020, 50). Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa kaikki hallituspuolueet menettivät kannatustaan. Hallituspuolueista pääministeripuolue keskusta menettäen lähes 8 prosenttiyksikköä kannatuksestaan, kokoomus reilun prosenttiyksikön ja sinisten eduskuntaryhmästä muodostettu puolue sininen tulevaisuus ei saanut ainuttakaan paikkaa eduskuntaan vain prosentin valtakunnallisella kannatuksellaan. Vuoden 2019 vaalien tulos oli seuraava: SDP (17,7 %), perussuomalaiset (17,5 %), kokoomus (17,0 %), keskusta (13,8 %), vihreät (11,5 %), vasemmistoliitto (8,2 %), RKP (4,5 %), kristillisdemokraatit (3,9 %), sininen tulevaisuus (1,0 %). (Borg ym. 2020, 52.)

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Aineiston esittely

Tämä pro gradu- tutkielman analyysi perustuu Suomen vaalitutkimuskonsortion keräämiin vuosien 2011, 2015 ja 2019 eduskuntavaaliaineistoihin. Konsortion tutkimuksissa kartoitettiin suomalaisten poliittista osallistumista, poliittisia asenteita, puolueiden kannatusta, ehdokas- ja puoluevalintoja sekä äänestysaktiivisuutta. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt edustavat perusjoukkoa äänioikeutetuista kyseisissä vaaleissa, pois lukien Ahvenanmaa. Aineistot ovat kaksiosaisia ja koostuvat käyntihaastatteluaineistosta sekä vastaajien itse täyttämästä vapaaehtoisesta niin kutsutusta perävaunulomakeaineistosta. Molemmat osat kerättiin eduskuntavaalien jälkeen. (FNES 2011: Borg & Grönlund; FNES 2015: Grönlund & Kestilä-Kekkonen; FNES 2019: Grönlund & Borg). Tässä tutkielmassa käytetään kaikkien vaalitutkimusten sekä haastattelu- että perävaunuaineistoa, sillä kumpikin aineisto sisältää välttämättömiä muuttujia tutkielman analyysiä varten. Analyysissä aineisto painotettiin perävaunulomakkeelle tarkoitettulla painomuuttujalla, jotta eduskuntavaaliaineistojen vertailu keskenään parantuisi.

Aineistot eroavat hieman toisistaan. Vuoden 2011 aineistossa havaintoja on 1298, vuoden 2015 aineistossa havaintoja saatiin 1587 ja vuoden 2019 aineiston osalta 1598. Havainnoilla tarkoitetaan kyselyyn vastanneita henkilöitä. Otanta muodostettiin kiintiöpoiminnalla, jolla pyrittiin varmistamaan otoksen edustavuus muun muassa sukupuolen, asuinpaikan, iän ja kielen perusteella. (FNES 2011: Borg & Grönlund; FNES 2015: Grönlund & Kestilä-Kekkonen; FNES 2019: Grönlund & Borg) Seuraavassa luvussa esitellään tutkielman tutkimuskysymykset sekä kuvataan tarkemmin tutkielman menetelmällisiä valintoja.

4.2 Menetelmälliset valinnat ja muuttujien operationalisointi

Tässä pro gradu -tutkielmassa on tarkoitus selvittää, tapahtuuko Suomessa talousperustaista äänestämistä, ja mikäli tapahtuu, missä määrin. Talousperustaisen äänestämisen tutkimuskenttä on laaja, minkä takia aihetta rajattiin äänestäjien retrospektiivisiin arvioihin talouden tilasta. Suomalaisten puoluevalintaa on pyritty selittämään talousperustaisen äänestämisen sijasta sosiodemografisten tekijöiden ja jakolinjateorioiden kautta. Tutkielman toinen tarkoitus onkin selvittää, miten hyvin sosiodemografisiin tekijöihin ja jakolinjoihin perustuvat teoriat selittävät puoluevalintaa suhteessa taloutta koskeviin arviointeihin.

Tutkielman kannalta jako hallitus- ja oppositio puolueisiin on tärkeää täsmentää, sillä vaalikausien 2011–2015 ja 2015–2019 osalta hallitusten kokoonpano ei säilynyt samana vaalikauden alusta loppuun. Tässä tutkielmassa hallitus- ja oppositio puolueet on määritelty samalla tavoin kuin eduskuntavaalitutkimuksissa, jolloin jako hallitus ja oppositio puolueisiin määritellään vaalikauden lopun kokoonpanon mukaan. Vaikka Sipilän hallitus erosi ennen vuoden 2019 eduskuntavaaleja ja jatkoi toimitusministeriönä vaalikauden viimeiset kuukaudet, lasketaan hallitus puolueiksi ne puolueet, jotka olivat hallituksessa sen jättäessä eronpyyntönsä.

Tutkielmaan valittujen vaalien hallitus-oppositiojako on esitetty taulukossa 2. Vuoden 2011 vaaleissa hallitus puolueiksi määritellään keskusta, kokoomus, vihreät sekä RKP ja oppositio puolueiksi SDP, vasemmistoliitto, kristillisdemokraatit ja perussuomalaiset (Grönlund & Westinen 2012). Vuoden 2015 vaaleissa puolestaan hallitus puolueiksi määriteltiin kokoomus, SDP, RKP sekä kristillisdemokraatit ja oppositio puolueiksi keskusta, vasemmistoliitto, vihreät ja perussuomalaiset (Grönlund 2016, 61). Vuoden 2019 vaalien osalta hallitus puolueiksi määriteltiin keskusta, kokoomus ja sininen tulevaisuus, kun taas oppositio puolueiksi laskettiin perussuomalaiset, SDP, vihreät, kristillisdemokraatit, RKP ja vasemmistoliitto (Paloheimo & Borg 2020, 141). Taulukossa on lihavoitu pääministerin edustama puolue ja kursivoitu valtiovarainministerin edustama puolue. Oppositio puolueita tarkastellaan tutkielmassa yhtenä kokonaisuutena, mutta hallitus puolueiden osalta keskitytään vain pää- ja valtiovarainministeripuolueen kannatuksiin.

Taulukko 2 Hallitus-oppositiojako eduskuntavaaleissa vuosina 2011, 2015 ja 2019.

Vaalivuosi	Hallituspuolueet	Oppositio puolueet
2011	Keskusta , <i>kokoomus</i> , vihreät, RKP	SDP, vasemmistoliitto, kristillisdemokraatit, perussuomalaiset.
2015	Kokoomus , <i>SDP</i> , RKP, kristillisdemokraatit	Vasemmistoliitto, vihreät, perussuomalaiset
2019	Keskusta , <i>kokoomus</i> , sininen tulevaisuus	Perussuomalaiset, SDP, vihreät, kristillisdemokraatit, RKP, vasemmistoliitto

Lähteet: Grönlund & Westinen 2012; Grönlund 2016, 61; Paloheimo & Borg 2020, 141

Ennen analyysin tekoa muuttujat koodattiin analyysiin sopiviksi. Selittävä muuttuja koodattiin kolmiluokkaiseksi puoluevalinnan mukaan siten, äänestikö vastaaja istuvan hallituksen pääministeri-, valtiovarainministeri- vai jotain oppositio puoluetta. Muut vastausvaihtoehdot

koodattiin puuttuviksi arvioiksi. Valittujen hallituspuolueiden äänestämisen vertailu oppositiopuolueiden äänestämiseen ilmentää retrospektiivisen teorian palkitse-rankaise hypoteesia. Hallituspuolueiden käsittelyyn edellä kuvatulla tavalla päädyttiin Suomen monipuoluejärjestelmän takia. Koska muissa monipuoluevaltioita tutkittaessa on havaittu pääministeripuolueen ja taloudesta vastaavan puolueen (Suomessa valtiovarainministerin edustama puolue) olevan äänestäjien mielestä eniten vastuussa talouden tilasta, päädyttiin analyysiin valitsemaan nämä kaksi puoluetta koko hallituksen kannatuksen käsittelyn sijaan. Myöskään aikaisemmin esitetyissä muita monipuoluejärjestelmiä koskeissa tutkimuksissa käytettyjä keinoja ei voitu hyödyntää Suomen kontekstissa. Suomessa puolueet eivät ole muodostaneet eri blokkeja tai kahden suurimman puolueen ympärille muodostuvia hallituksia, minkä takia tämänkaltaista tutkimusasetelmaa ei voitu käyttää.

Toinen talousperustaisen äänestämisen kannalta keskeinen muuttuja on taloutta kuvaavan muuttujan valinta. Koska Suomeen keskittyvää talousperustaisen äänestämisen tutkimusta on tehty vain vähän, päädyttiin tutkielmassa tarkastelemaan sekä sosiotrooppisten että egotrooppisten arvioiden suhdetta puoluevalintaan. Sosiotrooppiset ja egotrooppiset arviot edustavat myös eri näkökulmia toisen tarkastellessa koko kansantalouden tilaa ja toisen vain henkilökohtaisen talouden tilan muutoksia. Lisäksi epäselvyydet poliittisen sofistikaation tason vaikutuksesta siihen, käyttävätkö äänestäjät sosiotrooppista vai egotrooppista lähestymistapaa hallituksen arvioinnissa, vaikutti päätökseen valita kumpikin subjektiivinen talouden tilan arvio analysoitavaksi.

Tutkielmassa päädyttiin äänestäjien retrospektiivisten näkökulmien tarkasteluun, koska näiden on havaittu korreloivan vahvemmin äänestyspäätökseen kuin prospektiivisten arvioiden. Lisäksi vaikka aineistot ovat kerätty vaalien jälkeen, aineiston kerääminen on aloitettu ennen kuin hallitus on muodostettu, jolloin äänestäjä ei ole voinut tietää tulevaa hallituskoalitiota, mikä olisi tehnyt äänestysvalinnan tulkinnan mahdottomaksi.

Kansalaisten retrospektiivistä sosiotrooppista arviota mitataan muuttujalla ”Miten seuraavat asiat ovat nyt verrattuna kahteen viime vuoteen: Suomen taloudellinen tilanne?” ja egotrooppista arviota puolueestaan ”Miten seuraavat asiat ovat nyt verrattuna kahteen viime vuoteen: Oma tai perheen taloudellinen tilanne”. Kummankin kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat 1 = Paremmin, 2 = Huonommin, 3 = Samanlaiset ja 4 = En osaa sanoa. Sekä sosiotrooppisista että egotrooppisista arvioista merkittiin puuttuvaksi arvoksi

vastausvaihtoehto 4, ja jäljelle jääneet muuttujat koodattiin dummy- muuttujiksi analyysia varten.

Muiden selittävien muuttujien valinnassa hyödynnettiin aikaisemmassa tutkimuksessa havaittuja suomalaisten äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Tähän tutkielmaan valittiin sosiodemografisiksi muuttujiksi sukupuoli, ikä, asuinpaikka ja koulutustaso, jotka koodattiin dummy- muuttujiksi analyysia varten. Sukupuolten erot ovat näkyneet Suomessa perussuomalaisten ja vihreiden välillä: noin 27 prosenttia kaikista miesten antamista äänistä annettiin vuoden 2019 vaaleissa perussuomalaisille, kun taas vihreät ja SDP olivat suosituimpia puolueita naisten keskuudessa (Suuronen ym. 2020, 262). Vanhempien ikäluokkien on taas havaittu äänestävän Suomessa nuoria useammin historiallisesti vanhoja valtapuolueita kokoomusta, SDP:tä ja keskustaa, nuorempien äänestäjien äänestäessä vihreitä tai perussuomalaisia (Westinen 2016; Suuronen ym. 2020 263). Koulutuksen on havaittu vaikuttavan äänestyspäätökseen siten, että korkeammin koulutetut ovat äänestäneet Suomessa perinteisesti kokoomusta ja vihreitä, kun taas matalammin koulutetut SDP:tä ja 2010-luvulla edellisen lisäksi perussuomalaisia (Westinen 2016, 251–254).

Sukupuoli koodattiin siten, että naiset saivat arvon 1 ja miehet 0. Ikä koodattiin uudestaan neljään eri luokkaan (18–30, 31–50, 51–70 ja yli 71-vuotiaat), jolla mahdollistettiin ikäryhmien keskinäinen vertailu. Vastaajan asuinpaikkaa koskeva muuttuja koodattiin myös kolmiluokkaiseksi (1 = kaupunki, 2 = kuntakeskus ja 3 = haja-asutusalue). Koulutustaso koodattiin puolestaan neliluokkaiseksi peruskoulun, toisen asteen, ammattikorkeakoulun ja yliopistotason koulutuksen suorittaneisiin.

Sosiodemografisten muuttujien lisäksi tutkielmaan valittiin Suomessa tunnistettuja ristiriitaulottuvuuksia kuvaavia muuttujia kuvaamaan perinteistä lähestymistapaa äänestysvalinnan tutkimukselle Suomessa. Aineistot eroavat hieman toisistaan, mutta tutkielmaan onnistuttiin valitsemaan kaikista aineistosta sama muuttuja kuvaamaan kutakin ristiriitaulottuvuutta, jolla varmistettiin aineistojen parempi keskinäinen vertailu. Kaikki valitut ristiriitaulottuvuuksia kuvaavat muuttujat ovat jatkuvia muuttujia (arvot vaihtelevat 0:n ja 10:n välillä). Näistä muuttujista poistettiin puuttuvat arvot sekä vastausvaihtoehdot ”en osaa sanoa” ja ”en halua sanoa”. Lisäksi eliitti-kansa- sekä konservatiiviset arvot- liberaaliset arvot- ulottuvuuksia kuvaavat muuttujat käännettiin siten, että muuttujien ”suunta” kuvaisi ristiriitaulottuvuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi alkuperäisessä muuttujassa pienet

arvot kuvasivat elitistisempiä arvoja, vaikka ulottuvuuden ”suunta” on päinvastainen. Ristiriitaulottuvuuksia kuvaavat muuttajat olisi voitu koodata myös kategorisiksi, siten että muuttajat arvot olisi jaoteltu esimerkiksi kolmeen luokkaan kuvaamaan sijoittumista ulottuvuudella. Tätä ei kuitenkaan nähty tarpeelliseksi, sillä tutkielman mielenkiinto oli siinä, korreloisiko ulottuvuus selitettävän muuttujan kanssa ja minkä suuntaista mahdollinen korrelaatio on eikä niinkään se, missä kohtaa ulottuvuudella mahdollinen korrelaatio olisi vahvinta.

Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuutta kuvaavaksi muuttujaksi valittiin muuttuja, jossa kysyttiin vastaajan omaa sijoittumista vasemmisto-oikeisto-akselilla (asteikko 0–10, jossa 0 tarkoittaa kaikkein eniten vasemmalla ja 10 kaikkein eniten oikeimmalla). Muuttajat ulottuvuuksille ydinalueet-syrjäseutu, suomenkieliset-ruotsinkieliset, konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot ja ekologiset arvot-materialistiset arvot valittiin patteristosta, jossa pyydettiin ottamaan kantaa esitettyyn väitteeseen. Vastausvaihtoehdot näihin väittämiin esiintyivät asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoitti erittäin huonoa ehdotusta ja 10 erittäin hyvää ehdotusta. Ydinalueet-syrjäseutu-muuttujaksi valikoitui väite ”Suomi, jossa on pienemmät kehityserot alueiden välillä”. Suomenkieliset-ruotsinkieliset-ulottuvuutta kuvaavaksi muuttujaksi valittiin väite ”Suomi, jossa on kaksi vahvaa kansalliskieltä, suomi ja ruotsi”. Konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot -ulottuvuutta kuvaavaksi muuttujaksi valittiin taas ”Suomi, jossa kristilliset arvot ovat suuremmassa roolissa” ja ekologiset arvot- materialistiset arvot ulottuvuudelle muuttuja ”Ympäristöystävällisempi Suomi, vaikka se tarkoittaisi alhaista talouskasvua tai ei kasvua ollenkaan”. Kansallinen- kansainvälinen- ulottuvuutta mittaavaksi muuttujaksi valittiin ”Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin? Euroopan Unioni”. Tässä vastausvaihtoehdot 0 tarkoitti ”en luota ollenkaan ” ja 10 tarkoitti ”luotan täysin”. Eliitti- kansa muuttuja valittiin samasta kysymyspatteristosta (jolloin vastausvaihtoehdot olivat samat) kuin kansallinen-kansainvälinen-ulottuvuutta kuvaava muuttuja: ”Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin: poliitikot”.

Tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan multinomiaalisen logistisen regression avulla (*multinomial logistic regression*). Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi on tavallisen logistisen regressioanalyysin laajennus ja se pyrkii ennustamaan todennäköisyyttä määrän sijastaan. Toisin sanoen sen avulla voidaan selittää, millä todennäköisyydellä valitut muuttajat selittävät tutkittavaa ilmiötä. Toisin kuin tavallisessa logistisessa regressioanalyysissä, multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin selitettävä muuttuja voi saada useampia kuin

pelkästään kaksi arvoa. Mallin etuna on myös joustavuus selittävien muuttujien osalta, sillä ne voivat olla sekä jatkuvia että kategorisia. Kategoriset muuttujat tulee tosin koodata kaksiluokkaisiksi dummy-muuttujiksi analyysia varten. (Jokivuori & Hietala 2007, 78; Kaakinen & Ellonen 2022).

Regressioanalyysiä tulkittaessa tulee muistaa, että muuttujien korrelaatio keskenään ei kuitenkaan tarkoita kausaalisuutta eli syy-seuraussuhdetta. Lisäksi tulee muistaa, että yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa korrelaatiot ovat usein heikompia kuin luonnontieteissä. 0,20–0,40:n korrelaatiota voidaan pitää ihmistieteissä jo selvänä merkinä muuttujien vaikutuksista toisiinsa. Tämä johtuu usein siitä, että sosiaalinen todellisuus on kompleksinen ja ihmisten toimintaa ja asenteita on mahdotonta kuvailla vain yhden tekijän avulla. (Jokivuori & Hietala 2007, 37–38.)

Regressioanalyysissä ongelmaksi voi muodostua selittävien muuttujien kollineaarisuus tai multikollineaarisuus, eli selittävien muuttujien korrelointi keskenään, mikä heikentää estimaatin tarkkuutta. Tätä voidaan mitata Tolerance -ja VIF - (*variation inflation factor*) indekseillä. Jos Tolerance-arvo on lähellä arvoa 0,2 ja VIF-arvo ylittää arvon 5, viittaa se suureen multikollineaarisuuteen, jolloin muuttujan mukanaoloa mallinnuksessa tulee harkita. (Jokivuori & Hietala 2007, 50.) Muuttujien välillä ei havaittu multikollineaarisuuden ongelmaa, kun niitä tarkasteltiin edellä kuvatuilla luvuilla.

Nagelkerke -indeksi kuvaa mallin näennäisselitteastetta. (Jokivuori & Hietala 2007, 83) Arvo voi vaihdella nollan ja yhden välillä, jossa arvo yksi kuvaa, että muuttujat selittävät aineiston vaihtelun täydellisesti. (Nummenmaa 2009, 338.) Tutkielmassa multinomiaalisesta regressioanalyysistä muodostuu käytännössä malli, jossa kukin analyysin selittäväksi muuttujaksi valittu muuttuja selittää tutkittavaa ilmiötä (tässä tutkimuksessa valittujen puolueiden äänestämisen). Tutkielmassa ei ole tarkoitus muodostaa mallia muuttujajoukon avulla, joka selittäisi mahdollisimman hyvin valittujen puolueiden äänestämistä, vaan tarkastella, miten valitut muuttujat korreloivat valittujen puolueiden äänestämiseen sekä siihen, eroavatko ne toisistaan tässä.

Tutkielmassa hyödynnetään varsinaisen analyysin lisäksi kuvailevana menetelmänä ristiintaulukointeja. Khiinneliötestillä testataan ristiintaulukointien tilastollista merkitsevyyttä. Testissä tarkastellaan sitä, kuinka paljon havaitut ja odotetut frekvenssit eroavat toisistaan. Jos

erot ovat tarpeeksi suuria, voidaan todeta, että havaitut erot eivät todennäköisesti johdu ainoastaan sattumasta, vaan ne ovat löydettävissä myös perusjoukossa. Mikäli testi on tilastollisesti merkitsevä, valittujen muuttujien välillä voidaan todeta olevan eroa populaatiossa. Khiinneliötestillä on kaksi edellytystä: taulukossa, jossa on kaksi riviä ja kaksi saraketta, ei saa olla yhtään solua, joiden odotettu arvo on alle viisi. Suuremmissa taulukoissa maksimissaan 20 prosenttia odotetuista frekvensseistä saa olla alle viiden suuruisia (KvantiMOTV 2023). Edellä kuvatut ehdot toteutuvat tutkittavissa ristiintaulukoinneissa.

5 Tulokset

5.1 Talouden arvioiden suhde puoluevalintaan vuosina 2011–2019

Tässä luvussa esitetään tutkielman analyysi. Tässä pro gradu -tutkielmassa on tarkoitus selvittää, tapahtuuko Suomessa talousperustaista äänestämistä, ja mikäli tapahtuu, missä määrin. Ensiksi esitetään ristiintaulukoinnit, joiden avulla kuvataan talouden tilan arvioiden ja puoluevalinnan suhdetta. Ristiintaulukoinneissa tarkastellaan sekä sosiotrooppisia että egotrooppisia talouden tilan arvioita niiden erilaisen näkökulman takia. Ristiintaulukoinnit ovat esitetty vaaleittain vaalien kontekstin huomioimiseksi sekä sosiotrooppisten ja egotrooppisten arvioiden vertailemisen helpottamiseksi. Ristiintaulukointien jälkeen esitellään multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tulokset, minkä avulla pyritään vastaamaan tutkielman tutkimuskysymyksiin. Lopuksi tiivistetään analyysin tärkeimmät havainnot.

Taulukko 3 Retrospektiivisen sosiotrooppisen ja egotrooppisen arvion suhde puoluevalintaan vuonna 2011. Ristiintaulukointi.

Arvio talouden tilasta	Puolueet						Yhteensä	
	Pääministeri (KESK)		Valtiovarainministeri (KOK)		Oppositiopuolueet		S	E
	S	E	S	E	S	E		
Parempi	19,5 % (15)	31,3 % (25)	39,0 % (39)	31,4 % (33)	13,8 % (35)	18,3 % (47)	20,6 % (89)	23,8 % (105)
Sama	35,1 % (27)	45,0 % (36)	17,0 % (17)	55,2 % (58)	28,3 % (72)	50,2 % (129)	26,9 % (116)	50,5 % (223)
Huonompi	45,5 % (35)	23,8 % (19)	44,0 % (44)	13,3 % (14)	57,9 % (147)	31,5 % (81)	52,4 % (226)	25,8 % (114)
Yhteensä	100,0 % (77)	100,0 % (80)	100,0 % (100)	100,0 % (105)	100,0 % (254)	100,0 % (257)	100 % (431)	100,0 % (442)

Selite: S= sosiotrooppinen arvio, E=egotrooppinen arvio

Khiinneliötesti p-arvo < 0,05

Lähdeaineisto: FNES 2011: Borg & Grönlund

Taulukosta 3 nähdään kansalaisten retrospektiivisten talouden arvioiden suhde puoluevalintaan vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Khiinneliötestin tulos on tilastollisesti merkitsevä, eli ristiintaulukointien perusteella valittujen puolueiden äänestäjien välillä on eroa talouden tilan arvioinneissa myös kaikkien äänioikeutettujen joukossa. Taulukosta havaitaan, että sosiotrooppisten ja egotrooppisten talouden arvioiden välillä on eroa. Suurin osa valittujen puolueiden äänestäjistä koki Suomen talouden tilan heikentyneen edellisen kahden

vuoden aikana, mikä ei ole yllättävää ottaen huomioon finanssikriisin aiheuttaman taloudellisen laman. Tarkasteltaessa egotrooppisia arvioita havaitaan, että noin puolet (50,5 %) äänestäjistä koki oman tai perheen talouden tilan pysyneen samanlaisena verrattuna kahden vuoden takaiseen. Vertaillen hallitus- oppositiojakoja havaitaan, että etenkin sosiotrooppiset mutta myös egotrooppiset arviot jakautuvat talousperustaisen teorian oletusten mukaisesti siten, että äänestäjät, jotka kokivat talouden tilan parantuneen, äänestivät useammin jompaakumpaa hallituspuoluetta kuin oppositiopuolueita.

Taulukko 4 Retrospektiivisen sosiotrooppisen ja egotrooppisen arvion suhde puoluevalintaan vuonna 2015. Ristiintaulukointi.

Arvio talouden tilasta	Puolueet						Yhteensä	
	Pääministeri (KOK)		Valtiovarainministeri (SDP)		Oppositiopuolueet		S	E
	S	E	S	E	S	E		
Parempi	23,0 % (17)	62,0 % (49)	16,4 % (12)	59,5 % (44)	21,1 % (31)	54,4 % (80)	20,4 % (60)	57,7 % (173)
Sama	2,7 % (2)	17,7 % (14)	1,4 % (1)	13,5 % (10)	4,1 % (6)	10,2 % (15)	3,1 % (9)	13,0 % (39)
Huonompi	74,3 % (55)	20,3 % (16)	82,2 % (60)	27,0 % (20)	74,8 % (110)	35,4 % (52)	76,5 % (225)	29,3 % (88)
Yhteensä	100 % (74)	100 % (79)	100 % (73)	100 % (74)	100 % (147)	100 % (147)	100 % (294)	100 % (300)

Selite: S= sosiotrooppinen arvio, E=egotrooppinen arvio

Khiinneliötesti p-arvo >0,05

Lähdeaineisto: FNES 2015: Grönlund & Kestilä-Kekkonen

Vuoden 2015 aineiston perusteella kansalaisten retrospektiiviset arviot taloudesta eivät eroa tilastollisesti merkitsevästi valittujen puolueiden välillä (taulukko 4). Tämän takia tuloksiin tulee suhtautua varovaisuudella. Taulukosta havaitaan, että vuoden 2015 aineistossa kansalaisten sosiotrooppiset ja egotrooppiset arviot ovat lähes päinvastaisia keskenään. Jopa yli kolme neljästä vastaajasta koki Suomen talouden tilan heikentyneen edellisen kahden vuoden aikana, mikä on huomattavasti enemmän kuin vuoden 2011 aineiston osalta. Egotrooppisia arvioiden osalta yli puolet vastaajista koki oman tai perheensä talouden tilan parantuneen edellisen kahden vuoden aikana. Lisäksi mielenkiintoista on, etteivät kumpikaan talouden tilan arvioista noudata talousperustaisen äänestämisen teoriaa talouden tilan arvioiden ja puoluevalinnan suhteesta ristiintaulukoinnin perustella, vaan kansalaisten arviot ovat hyvin yhteneväisiä riippumatta äänestetystä puolueesta.

Taulukko 5 Retrospektiivisen sosiotrooppisen ja egotrooppisen arvion suhde puoluevalintaan vuonna 2019. Ristiintaulukointi.

Arvio talouden tilasta	Puolue						Yhteensä	
	Pääministeri (KESK)		Valtiovarainministeri (KOK)		Oppositiopuolueet		S	E
	S	E	S	E	S	E		
Parempi	58,1 % (36)	31,8 % (21)	60,0 % (48)	38,5 % (30)	37,7 % (109)	18,6 % (54)	44,8 % (193)	24,2 % (105)
Sama	35,5 % (22)	57,6 % (38)	28,7 % (23)	52,6 % (41)	36,7 % (106)	45,9 % (133)	35,0 % (151)	48,8 % (212)
Huonompi	6,5 % (4)	10,6 % (7)	11,3 % (9)	9,0 % (7)	25,6 % (74)	35,5 % (103)	20,2 % (87)	27,0 % (117)
Yhteensä	100,0 % (62)	100 % (66)	100,0 % (80)	100 % (78)	100,0 % (289)	100 % (390)	100,0 % (431)	100 % (434)

Selite: S= sosiotrooppinen arvio, E=egotrooppinen arvio

Khiinneliötesti p-arvo < 0,001

Lähdeaineisto: FNES 2019: Grönlund & Borg

Vuoden 2019 aineistossa khiinneliötestin tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä, eli ristiintaulukointien perusteella valittujen puolueiden äänestäjien välillä on eroa talouden tilan arvioinneissa (taulukko 5). Verrattuna vuoden 2011 ja 2015 tuloksiin vuoden 2019 tulokset ovat hyvin erilaisia. Suurin osa valittujen puolueiden äänestäjistä arvioi Suomen talouden tilan parantuneen edellisen kahden vuoden aikana. Egotrooppisia arvioita tarkasteltaessa havaitaan, että suurin osa vastaajista koki oman tai perheensä talouden tilan pysyneen samankaltaisena. Sosiotrooppisten arvioiden osalta mielipiteet jakautuvat ristiintaulukoinnin perusteella talousperustaisen teorian mukaisesti hallituspuolueiden äänestäjien arvioidessa positiivisemmin talouden tilan muutoksen kuin oppositiopuolueiden äänestäjät. Egotrooppisten arvioiden osalta yhteys ei ole niin selkeä sen takia, että suuri osa vastaajista koki oman talouden tilansa pysyneen samana.

Talouden arviot siis eroavat tutkielmaan valittujen aineistojen kesken. Vuoden 2011 ja 2019 aineistot vaikuttavat ristiintaulukointien perusteella noudattelevan ainakin osittain talousperustaisen äänestämisen teoriaa molempien talouden arvioiden osalta, kun taas vuoden 2015 aineiston ristiintaulukointien perusteella yhteyttä ei vaikuta olevan. Kuitenkaan sitä, vaikuttavatko talouden arviot puoluevalintaan vai puoluevalinta talouden arvioihin ei voida

tulkita ristiintaulukointien avulla. Huomioitavaa tämän lisäksi on myös se, että sosiotrooppiset ja egotrooppiset arviot erosivat kaikissa aineistossa keskenään ollen jopa vuoden 2015 aineiston perusteella täysin vastakkaisia. Mielenkiintoista on myös edellisen lisäksi se, että kaikissa tutkielmaan valittujen aineistoissa suurin osa valittujen puolueiden äänestäjät kokivat oman tai perheensä talouden tilan pysyneen samana tai parantuneen, vaikka kansantalouden tilan arvioitaisiinkin heikentyneen.

5.2 Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi

Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin avulla pyritään selvittämään äänestäjien retrospektiivisten sosiotrooppisten ja egotrooppisten arvioiden vaikutusta puoluevalintaan sekä arvioida, selittävätkö kansalaisten arviot talouden tilasta paremmin puoluevalintaa kuin perinteisesti puoluevalintaa selittäneet tekijät. Analyysi toteutettiin sosiotrooppisille ja egotrooppisille arvioille erikseen ja näiden vaikutusta verrattiin todennäköisyyteen äänestää pää- tai valtiovarainministeripuoletta suhteessa oppositiopuolueiden äänestämiseen. Analyysi suoritettiin kaikilla kolmella aineistolla ja näin muodostettiin yhteensä kuusi multinomiaalista logistista regressioanalyysiä.

Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysi koostuu siis taloutta selittävästä muuttujasta, sosiodemografisista muuttujista sekä Suomen ristiriitavuusia kuvailevista muuttujista. Jokaiselle kategoriselle muuttujalle on asetettu referenssikategoria, jotka on esitetty taulukossa selittävän muuttujan yhteydessä (Jokivuori & Hietala 2007, 56). Lisäksi multinomiaalisissa regressioanalyysissä myös selitettävällä muuttujalla on referenssikategoria, johon muuttujan muita kategorioita verrataan. Jatkuvien muuttujien osalta referenssikategoriaa ei ole tarvinnut määrittää.

Regressioanalyysin kertoimet kuvataan ristitulosuhteen (odds ratio, Exp (B)) avulla, minkä yhteyteen on osoitettu niiden merkitsevyys kolmella eri riskitasolla. Ristitulosuhdekerroin kertoo, kuinka jonkin muuttujan arvon lisääntyessä yhdellä yksilöllä, ”riski” tietyn vaihtoehdon valintaan kasvaa ristitulosuhteen kertoimen verran (Jokivuori ja Hietala 2007, 72). Esimerkiksi taulukossa 9 toisen asteen koulutuksen suorittaneiden (referenssikategoriana ”peruskoulun suorittaneet”) ristitulosuhdekerroin on 3,160. Tämä tulkitaan siten, että toisen asteen suorittaneet äänestivät peruskoulun suorittaneita todennäköisemmin valtiovarainministeripuoluetta kuin oppositiopuolueita.

Taulukko 6 Sosiotrooppisen arvion sekä muiden tekijöiden vaikutus todennäköisyyteen äänestää vuoden 2011 eduskuntavaaleissa pää- tai valtiovarainministeripuoluetta verrattuna oppositiopuolueiden äänestämiseen (referenssikategoria). Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi.

	Puoluevalinta (ref. oppositiopuolueet)	
	Pääministeripuolue (KESK)	Valtiovarainministeripuolue (KOK)
	OR	OR
Sosiotrooppinen arvio (ref. parempi)		
<i>sama</i>	1,058	0,240*
<i>huonompi</i>	0,781	0,806
Sukupuoli (ref. mies)		
<i>nainen</i>	1,437	0,486
Ikä (ref. yli 71-vuotiaat)		
<i>18–30</i>	0,632	0,366
<i>31–50</i>	0,417	0,218*
<i>51–70</i>	0,910	0,216*
Koulutus (ref. peruskoulu)		
<i>toinen aste</i>	1,124	3,160*
<i>ammattikorkea</i>	3,730	4,333
<i>yliopisto</i>	0,936	7,217**
Asuinpaikka (ref. kaupunki)		
<i>kuntakeskus</i>	1,963	0,886
<i>haja-asutusalue</i>	2,825*	0,582
Vasemmisto-oikeisto	2,007***	3,367***
Ydinalueet-Syrjäseutu	1,398**	0,955
Kansallinen-kansainvälinen	0,992	1,429**
Eliitti-kansa	0,836	1,184
Suomenkieliset -ruotsinkieliset	1,091	1,069
Konservatiiviset arvot- liberaaliset arvot	1,089	1,284**
Ekologiset arvot-materialistiset arvot	1,137	1,014
N 404		
Nagelkerke R² 0,660		
*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001		

Lähdeaineisto: FNES 2011: Borg & Grönlund

Taulukosta 6 havaitaan, että talouden tilan arvio korreloi tilastollisesti merkitsevästi, mutta vain heikosti valittujen puolueiden äänestämiseen: vain äänestäjät, jotka kokivat Suomen talouden tilan pysyneen samana verrattuna kahteen edelliseen vuoteen (OR=0,240) äänestivät todennäköisemmin oppositiopuoluetta kuin valtiovarainministeripuoluetta toiminutta kokoomusta verrattuna äänestäjiin, jotka kokivat talouden tilan parantuneen kahden edellisen vuoden aikana. Sosiodemografistista muuttujista sukupuolella ei havaita yhteyttä puoluevalintaan, mutta ikä, koulutus sekä asuinpaikka korreloivat tilastollisesti merkitsevästi. Sekä 31–50- (OR=0,218) että 51-70 -vuotiaat (OR=0,216) äänestivät yli 71-vuotiaita todennäköisemmin oppositiopuolueita kuin kokoomusta. Koulutuksen osalta toisen asteen (OR=3,160) ja yliopistotason suorittaminen (OR=7,217) lisäsi moninkertaisesti todennäköisyyttä äänestää kokoomusta oppositiopuolueiden sijasta verrattuna vain peruskoulun suorittaneisiin. Haja-asutusalueella asuneet äänestivät kaupungissa asuvia todennäköisemmin pääministeripuoluetta toiminutta keskustaa kuin oppositiopuolueita (OR=2,825).

Usea ristiriitaulottuvuudella havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys valittujen puolueiden äänestämisen kanssa. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuutta tarkasteltaessa havaitaan, että oikeammalle sijoittuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin keskustaa (OR= 2,007) tai kokoomusta (OR=3,367) kuin oppositiopuolueita ja tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Ydinalueet-syrjäseutu-ulottuvuuden osalta äänestäjät, jotka suhtautuivat myönteisemmin kehityserojen kaventamiseen maakuntien välillä, äänestivät todennäköisemmin pääministeripuolue keskustaa kuin oppositiopuolueita (OR=1,398). Kansainvälisemmin suuntautuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin kokoomusta oppositiopuolueiden sijaan (OR=1,429). Konservatiivi-liberaali-ulottuvuutta tarkasteltaessa havaitaan, että liberaalimmat äänestäjät äänestivät todennäköisemmin kokoomusta kuin oppositiopuolueita (OR=1,284). Muut ristiriitaulottuvuudet eivät korreloineet puoluevalintaan.

Taulukko 7 Egotrooppisen arvion sekä muiden tekijöiden vaikutus todennäköisyyteen äänestää vuoden 2011 eduskuntavaaleissa pää- tai valtiovarainministeripuoluetta verrattuna oppositiopuolueiden äänestämiseen (referenssikategoria). Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi.

	Puoluevalinta (ref. oppositiopuolueet)	
	Pääministeripuolue (KESK)	Valtiovarainministeripuolue (KOK)
	OR	OR
Egotrooppinen arvio (ref. parempi)		
<i>sama</i>	0,510	0,628
<i>huonompi</i>	0,741	0,681
Sukupuoli (ref. mies)		
<i>nainen</i>	1,534	0,571
Ikä (ref. yli 71-vuotiaat)		
<i>18–30</i>	0,814	0,535
<i>31–50</i>	0,292	0,199*
<i>51–70</i>	0,759	0,222*
Koulutus (ref. peruskoulu)		
<i>toinen aste</i>	1,332	3,887*
<i>ammattikorkea</i>	3,128	5,922*
<i>yliopisto</i>	0,928	10,005**
Asuinpaikka (ref. kaupunki)		
<i>kuntakeskus</i>	1,626	1,176
<i>haja-asutusalue</i>	2,464	0,779
Vasemmisto-oikeisto	2,023***	3,381***
Ydinalueet-syrjäseutu	1,385**	1,025
Kansallinen-kansainvälinen	1,002	1,418**
Eliitti-kansa	0,791	1,236
Suomenkieliset -ruotsinkieliset	1,067	1,076
Konservatiiviset arvot- liberaaliset arvot	1,103	1,298***
Ekologiset arvot-materialistiset arvot	1,138	0,981
N 414		
Nagelkerke R² 0,639		
*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001		

Lähdeaineisto: FNES 2011: Borg & Grönlund

Taulukkoon 7 on merkitty egotrooppisten arvioiden suhde puoluevalintaan vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Egotrooppiset arviot talouden tilasta ja sosiodemografisista muuttujista sukupuoli ja asuinpaikka eivät korreloi tilastollisesti merkitsevästi tutkielmaan valittujen

puolueiden äänestämiseen. Samoin kuin sosiotrooppisten arvioiden osalta, 31–50-vuotiaat sekä 51-70- vuotiaat äänestivät yli 71-vuotiaita todennäköisemmin oppositiopuoluetta kuin valtiovarainministeripuolue kokoomusta (OR=0,199 ja OR=0,222). Koulutuksen osalta toisen asteen (OR= 3,887), ammattikorkeakoulun (OR= 5,922) ja yliopistotason (OR=10,005) koulutuksen suorittaneet äänestivät peruskoulun suorittaneita todennäköisemmin kokoomusta kuin oppositiopuolueita. Huomioitavaa on, että korkeampi koulutusaste kasvattaa edellä kuvattua todennäköisyyttä.

Ristiriitaulottuvuuksien osalta todennäköisyys on myös samansuuntainen kuin sosiotrooppisten arvioiden osalta: oikeammalle sijoittuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin keskustaa tai kokoomusta kuin oppositiopuolueita ja tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä (OR=2,023 ja OR=3,381). Äänestäjät, jotka suhtautuivat myönteisemmin kehityserojen kaventamiseen maakuntien välillä, äänestivät todennäköisemmin pääministeripuolue keskustaa kuin oppositiopuolueita (OR=1,385). Lisäksi kansainvälisemmin suuntautuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin kokoomusta oppositiopuolueiden sijaan (OR=1,418) ja samoin liberaalimmat äänestäjät äänestivät todennäköisemmin Kokoomusta kuin oppositiopuolueita (OR=1,298). Myöskään tässä analyysissä muut ristiriitaulottuvuudet eivät korreloineet puoluevalintaan.

Taulukko 8 Sosiotrooppisen arvioon sekä muiden tekijöiden vaikutus todennäköisyyteen äänestää vuoden 2015 eduskuntavaaleissa pää- tai valtiovarainministeripuoluetta verrattuna oppositiopuolueiden äänestämiseen (referenssikategoria). Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi.

	Puoluevalinta (ref. oppositiopuolue)	
	Pääministeripuolue (KOK)	Valtiovarainministeripuolue (SDP)
	OR	OR
Sosiotrooppinen arvio (ref. parempi)		
<i>sama</i>	0,050	0,440
<i>huonompi</i>	0,685	0,887
Sukupuoli (ref. mies)		
<i>nainen</i>	3,107	1,262
Ikä (ref. yli 71-vuotiaat)		
<i>18–30</i>	0,453	0,176*
<i>31–50</i>	1,026	0,196*
<i>51–70</i>	0,425	0,694
Koulutus (ref. peruskoulu)		
<i>toinen aste</i>	1,943	2,177
<i>ammattikorkea</i>	12,788*	2,561
<i>yliopisto</i>	2,853	0,283
Asuinpaikka (ref. kaupunki)		
<i>kuntakeskus</i>	0,418	1,790
<i>haja-asutusalue</i>	0,592	3,159
Vasemmisto-oikeisto	4,545***	0,917
Ydinalueet-syrjäseutu	0,850	0,911
Kansallinen-kansainvälinen	2,371***	1,532***
Eliitti-kansa	1,406	1,270
Suomenkieliset-ruotsinkieliset	1,033	1,115
Konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot	1,431**	0,939
Ekologiset arvot-materialistiset arvot	0,782	1,083
N 271		
Nagelkerke R² 0,682		
*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001		

Lähdeaineisto: FNES 2015: Borg & Grönlund.

Taulukossa 8 on esitetty vuoden 2015 eduskuntavaaliaineistoa käyttäen sosiotrooppisten arvioiden suhde puoluevalintaan. Taulukosta havaitaan, että sosiotrooppiset arviot eivät

korreloi tilastollisesti merkitsevästi puoluevalintaan. Sosiodemografisten tekijöiden kohdalla sukupuoli ja asuinpaikka eivät myöskään korreloi tilastollisesti merkitsevästi valittujen puolueiden äänestämiseen. Iän osalta kaksi nuorinta ikäluokkaa (18-30- vuotiaat (OR= 0,176) ja 31-50-vuotiaat (OR=0,196)) äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita kuin valtiovarainministeripuolue SDP:tä verrattuna yli 71-vuotiaisiin. Koulutuksen osalta ammattikorkeakoulun suorittaminen (OR= 12,788) moninkertaisti todennäköisyyden äänestää pääministeripuolue kokoomusta kuin oppositiopuoluetta verrattuna vain peruskoulun suorittaneisiin.

Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella itsensä enemmän oikealle sijoittaneet äänestivät todennäköisemmin kokoomusta kuin oppositiopuolueita (OR=4,545). Toinen tilastollisesti merkitsevästi korreloiva ristiriitaulottuvuus on kansallinen-kansainvälinen-ulottuvuutta kuvaava muuttaja, joka osoittaa, että kansainvälisemmin suhtautuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin kokoomusta (OR=2,371) tai SDP:tä (OR=1,532) oppositiopuolueiden sijaan. Konservatiivi-liberaali-ulottuvuutta kuvaava muuttaja puolestaan kertoo, että liberaalimmat äänestäjät äänestivät todennäköisemmin kokoomusta kuin oppositiopuolueita (OR=1,431). Muiden ristiriitaulottuvuuksien osalta ei havaittu yhteyttä tutkimukseen valittujen puolueiden äänestämiseen.

Taulukko 9 Egotrooppisen arvion sekä muiden tekijöiden vaikutus todennäköisyyteen täänestä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa pää- tai valtiovarainministeripuoluetta verrattuna oppositiopuolueiden äänestämiseen (referenssikategoria) sekä egotrooppinen arvioiden suhde tähän. Multinomiaalinen logistinen regressianalyysi.

	Puoluevalinta (ref. Oppositioapuolueet)	
	Pääministeripuolue (KOK)	Valtiovarainministeripuolue (SDP)
	OR	OR
Egotrooppinen arvio (ref. parempi)		
<i>sama</i>	1,842	1,943
<i>huonompi</i>	0,300	0,602
Sukupuoli (ref. mies)		
<i>nainen</i>	3,046*	1,189
Ikä (ref. yli 71 vuotiaat)		
<i>18–30</i>	0,707	0,147**
<i>31–50</i>	0,821	0,155**
<i>51–70</i>	0,507	0,660
Koulutus (ref. peruskoulu)		
<i>toinen aste</i>	2,531	2,159
<i>ammattikorkea</i>	13,367*	2,432
<i>yliopisto</i>	3,702	0,238
Asuinpaikka (ref. kaupunki)		
<i>kuntakeskus</i>	0,458	1,740
<i>haja-asutusalue</i>	0,647	2,735
Vasemmisto-oikeisto	4,392***	0,905
Ydinalueet-syrjäseutu	0,889	0,907
Kansallinen-kansainvälinen	2,303***	1,541***
Eliitti-kansa	1,502*	1,320*
Suomenkieliset-ruotsinkieliset	1,066	1,119
Konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot	1,474**	0,941
Ekologiset arvot-materialistiset arvot	0,844	1,081
N 277		
Nagelkerke R² 0,696		
*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001		

Lähdeaineisto: FNES 2015: Grönlund & Kestilä-Kekkonen

Kuten sosioprooppisten arvioiden osalta, egotrooppiset arvioiden osalta ei havaita yhteyttä puoluevalintaan vuoden 2015 aineiston osalta (taulukko 9). Sosiodemografisten muuttujien

tarkastelussa havaitaan, että naiset äänestivät vuoden 2015 vaaleissa miehiä lähes kolme kertaa todennäköisemmin pääministeripuolue kokoomusta oppositiopuolueen sijaan (OR=3,046). Kaksi nuorinta ikäluokkaa (18-30- vuotiaat (OR= 0,147) ja 31-50-vuotiaat (OR=0,155)) äänestivät todennäköisemmin oppositiopuoluetta valtiovarainministeripuolue SDP:n sijasta verrattuna yli 71-vuotiaisiin. Koulutuksen osalta ammattikorkeakoulun suorittaneiden todennäköisyys äänestää kokoomusta kuin oppositiopuoluetta oli moninkertainen verrattuna vain peruskoulun suorittaneisiin (OR=13,367). Asuinpaikalla ei havaita tilastollisesti merkitsevää yhteyttä puoluevalintaan.

Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella oikeampi sijoittuminen kasvatti todennäköisyyttä äänestää kokoomusta oppositiopuolueen sijaan 0,1 % riskitasolla (OR=4,392). Kansainvälisemmin suuntautuneet äänestivät todennäköisemmin kokoomusta (OR=2,303) tai SDP:tä (OR= 1,541) kuin oppositiopuolueita. Eliitti-kansa-ulottuvuudella kansanomaisemmin suuntautuneet äänestivät todennäköisemmin pääministeripuolue kokoomusta (OR=1,502) valtiovarainministeripuolue SDP:tä (OR= 1,320) oppositiopuolueen sijaan. Tämä tulos ei mukaile aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta, sillä perinteisesti kokoomuksen äänestäjät ovat olleet eliittiyönteisiä. Lisäksi ulottuvuuden toinen ääripää perussuomalaiset oli oppositiossa, joten korrelaation olisi voinut olettaa olevan juuri päinvastainen. Lisäksi analyysin perusteella liberaalimmat äänestäjät äänestivät todennäköisemmin pääministeripuolue kokoomusta kuin oppositiopuoluetta vuoden 2015 eduskuntavaaleissa (OR=1,474).

Taulukko 10 Sosiotrooppisen arvion sekä muiden tekijöiden vaikutus todennäköisyyteen äänestää vuoden 2019 eduskuntavaaleissa pää- tai valtiovarainministeripuoluetta verrattuna oppositiopuolueiden äänestämiseen (referenssikategoria). Multinomiaalinen logistinen regressianalyysi.

	Puoluevalinta (ref. oppositiopuolueet)	
	Pääministeripuolue (KESK)	Valtiovarainministeripuolue (KOK)
	OR	OR
Sosiotrooppinen arvio (ref. parempi)		
<i>sama</i>	0,653	0,431*
<i>huonompi</i>	0,189**	0,295*
Sukupuoli (ref. mies)		
<i>nainen</i>	0,800	1,226
Ikä (ref. yli 71- vuotiaat)		
<i>18–30</i>	0,745	0,403
<i>31–50</i>	0,157**	0,723
<i>51–70</i>	0,554	0,884
Koulutus (ref. peruskoulu)		
<i>toinen aste</i>	0,601	1,169
<i>ammattikorkea</i>	1,328	2,522
<i>yliopisto</i>	1,580	3,326
Asuinpaikka (ref. kaupunki)		
<i>kuntakeskus</i>	0,462	0,468
<i>haja-asutusalue</i>	4,254**	0,609
Vasemmisto-oikeisto	1,524***	2,428***
Ydinalueet-syrjäseutu	1,321**	1,131
Kansallinen-kansainvälinen	1,213	1,656***
Eliitti-kansa	1,098	1,440*
Suomenkieliset-ruotsinkieliset	0,822**	0,805**
Konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot	1,108	0,989
Ekologiset arvot-materialistiset arvot	1,005	0,877
Nagelkerke R² 0,531		
N 403		
*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001		

Lähdeaineisto: FNES 2019: Grönlund & Borg

Taulukosta 10 havaitaan, että vuoden 2019 aineistossa sosiotrooppisilla arvioilla talouden tilasta on tilastollinen yhteys puoluevalintaan. Samanlaisena talouden tilan kokeneet

äänestivät todennäköisemmin (OR=0,431) oppositiopuoluetta kuin valtiovarainministeripuolue kokoomusta verrattuna äänestäjiin, jotka kokivat taloudentilan parantuneen edellisen kahden vuoden aikana. Lisäksi äänestäjät, jotka kokivat Suomen talouden tilan heikentyneen edellisen kahden vuoden aikana, äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita kuin pääministeripuolue keskustaa (OR= 0,189) tai valtiovarainministeripuolue kokoomusta (OR=0,295) kuin he, jotka kokivat Suomen talouden parantuneen. Toisin sanoen vuoden 2019 aineiston perusteella äänestäjien sosioprooppiset arviot korreloivat talousperustaisen teorian mukaisesti. Sosiodemografisten muuttujien osalta sukupuoli ja koulutuksella eivät havaita tilastollisesti merkitsevää yhteyttä puoluevalintaan. Ikää tarkasteltaessa huomataan, että 31-50-vuotiaat äänestivät todennäköisemmin oppositiopuoluetta kuin keskustaa verrattuna yli 71-vuotiaisiin (OR=0, 157). Asuinpaikan tarkastelu puolestaan kertoo, että haja-asutusalueella asuminen moninkertaisti todennäköisyyttä äänestää pääministeripuolue keskustaa oppositiopuolueen sijaan verrattuna kaupungissa asuneisiin (OR=4,254).

Ristiriitaulottuvuuksia tarkasteltaessa havaitaan, että vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella oikeampi sijoittuminen kasvatti todennäköisyyttä äänestää keskustaa (OR=1,524) tai kokoomusta (OR=2,428) oppositiopuolueen äänestämisen sijaan. Äänestäjät, jotka suhtautuivat myönteisemmin alueiden tasa-arvoon, äänestivät todennäköisemmin keskustaa oppositiopuolueen sijaan (OR=1,321). Kansainvälisemmin (OR=1,656) ja kansanmielisemmin (OR=1,440) suhtautuneet äänestäjät taas äänestivät todennäköisemmin vuoden 2019 eduskuntavaaleissa kokoomusta oppositiopuolueen sijasta. Jälkimmäinen tulos on erityisen mielenkiintoinen, sillä kyseisissä vaaleissa oppositiossa oli perussuomalaiset, joka on profiloitunut eliitin vastaisena puolueena. Suomenkieliset-ruotsinkieliset-ulottuvuutta tarkasteltaessa taas havaitaan, että kahden vahvan kansalliskielen kielteisemmin suhtautuneet äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita keskustan (OR= 0,822) tai kokoomuksen (OR=0,805) sijaan. Muut ristiriitaulottuvuuksia kuvaavat muuttujat eivät korreloineet tilastollisesti merkitsevästi puoluevalintaan.

Taulukko 11 Egotrooppisen arvion sekä muiden tekijöiden vaikutus todennäköisyyteen äänestää vuoden 2019 eduskuntavaaleissa pää- tai valtiovarainministeripuoluetta verrattuna oppositiopuolueiden äänestämiseen (referenssikategoria). Multinomiaalinen logistinen regressianalyysi.

	Puoluevalinta (ref. Oppositioapuolueet)	
	Pääministeripuolue (KESK)	Valtiovarainministeripuolue (KOK)
	OR	OR
Egotrooppinen arvio (ref. parempi)		
<i>sama</i>	0,503	0,572
<i>huonompi</i>	0,144***	0,089***
Sukupuoli (ref. mies)		
<i>nainen</i>	1,124	1,745
Ikä (ref. yli 71-vuotiaat)		
<i>18–30</i>	0,380	0,218
<i>31–50</i>	0,077***	0,378
<i>51–70</i>	0,398*	0,678
Koulutus (ref. peruskoulu)		
<i>toinen aste</i>	0,557	0,973
<i>ammattikorkea</i>	1,166	2,053
<i>yliopisto</i>	1,396	2,625
Asuinpaikka (ref. kaupunki)		
<i>kuntakeskus</i>	0,503	0,487
<i>haja-asutusalue</i>	2,468	0,369
Vasemmisto-oikeisto	1,489***	2,418***
Ydinalueet-syrjäseutu	1,293*	1,109
Kansallinen-kansainvälinen	1,213	1,628***
Eliitti-kansa	1,099	1,343
Suomenkieliset-ruotsinkieliset	0,795**	0,798**
Konservatiiviset arvot-liberaaliset arvot	0,891	1,033
Ekologiset arvot-materialistiset arvot	1,025	0,893
N 406		
Nagelkerke R² 0,550		
*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001		

Lähdeaineisto: FNES 2019: Grönlund & Borg

Taulukkoon 11 on kuvattu egotrooppisten arvioiden suhdetta puoluevalintaan vuoden 2019 eduskuntavaaleissa. Kuten sosiostrooppisten arvioiden osalta, myös vuoden 2019 aineistossa egotrooppisilla arvioilla havaitaan tilastollisesti merkitsevä yhteys puoluevalintaan.

Äänestäjät, jotka kokivat oman tai perheensä talouden tilan heikentyneen edellisen kahden vuoden aikana äänestivät todennäköisemmin oppositiopuoluetta kuin pääministeripuolue keskustaa (OR=0,144) tai valtiovarainministeripuolue kokoomusta (OR= 0,089) kuin äänestäjät, jotka kokivat oman tai perheensä talouden tilan parantuneen. Lisäksi on huomioitavaa, että yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Sosiodemografisia muuttujia tarkasteltaessa havaitaan, että sukupuoli, koulutus ja asuinpaikka eivät korreloi tilastollisesti merkitsevästi puoluevalintaan. Iän osalta 31-50- (OR=0,077) sekä 51-70- vuotiaat (OR=0,398) äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita kuin keskustaa verrattuna yli 71-vuotiaisiin kansalaisiin.

Ristiriitaulottuvuuksien tarkastelu osoittaa, että vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella oikeampi sijoittuminen lisäsi todennäköisyyttä äänestää keskustaa (OR= 1,489) tai kokoomusta (OR=2,418) oppositiopuolueiden sijaan. Lisäksi äänestäjät, jotka pitivät alueiden tasa-arvoa tärkeänä, äänestivät todennäköisemmin keskustaa kuin oppositiopuoluetta (OR=1,293). Kansallinen-kansainvälinen ulottuvuudella kansainvälisemmin suuntautuminen kasvatti todennäköisyyttä äänestää kokoomusta verrattuna oppositiopuolueen äänestämiseen (OR=1,628). Lisäksi kaksikielisyyteen myönteisemmin suhtautuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita keskustan (OR=0,795) tai kokoomuksen (OR=0,798) äänestämisen sijasta.

5.3 Keskeiset tulokset

Multinomiaalisten logististen regressioanalyysien perusteella tutkielmaan valituilla vaaleilla oli eroa talousperustaisen äänestämisen osalta. Vuoden 2011 multinomiaalisen regressioanalyysin mukaan sosiostrooppisilla arvioilla oli heikko yhteys puoluevalintaan, muttei talousperustaisen äänestämisen teorian mukaisesti, sillä vain äänestäjät, jotka kokivat talouden tilan pysyneen samana, äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita valtiovarainministerinä toimineen kokoomuksen sijasta. Tulos on sinänsä yllättävä, sillä kansainvälinen finanssikriisin aiheuttama vaikutus heikentävästi Suomen talouden tilaan ei ilmene talousperustaisena äänestämisenä tutkimustuloksissa. Vuoden 2011 aineiston osalta egotrooppiset arviot eivät korreloineet tilastollisesti merkitsevästi puoluevalintaan. Muiden selittävien muuttujien osalta molemmissa analyyseissä osa sosiodemografisista muuttujista

sekä osa ristiriitaulottuvuuksista (etenkin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus) korreloi puoluevalintaan. Ristiriitaulottuvuudet korreloivat aikaisemman tutkimuskirjallisuutta noudattaen muun muassa siten, että oikeammalle sijoittuneet ja korkeammin kouluttautuneet äänestäjät äänestivät todennäköisemmin kokoomusta kuin oppositiopuolueita, jossa oli vasemmistopuolueita.

Kumpikaan talouden arvioita kuvastavista muuttujista ei korreloinut puoluevalintaan vuoden 2015 aineistossa. Tulosta voidaan pitää erityisen mielenkiintoisena, sillä taloudella oli erityisen korostunut rooli kyseisissä eduskuntavaaleissa, minkä takia on hieman yllättävää, ettei talouden merkitys ainakaan tässä analyysissä nouse esille. Sen sijaan osa sosiodemografista muuttujista sekä usea ristiriitaulottuvuus korreloi puoluevalintaan aikaisemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti eliitti-kansa-ulottuvuutta lukuun ottamatta.

Vuoden 2019 aineistossa sekä sosiotrooppiset että egotrooppiset talouden tilan arviot korreloivat puoluevalintaan. Etenkin egotrooppisten talouden arvioiden korrelaatio oli vahva. Kumpikin muuttuja korreloi talousperustaisen äänestämisen teorian mukaisesti siten, että äänestäjät, jotka kokivat talouden tilan parantuneen, äänestivät todennäköisemmin jompaa kumpaa hallituspuoluetta, kun taas äänestäjät, jotka kokivat talouden tilan heikentyneen, äänestivät todennäköisemmin oppositiopuolueita hallituspuolueiden sijaan. Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella olisi voinut olettaa, että sosiotrooppisten arvioiden yhteys puoluevalintaan olisi egotrooppisia arvioita voimakkaampi, joten tulos on hieman yllättävä tämän osalta. Lisäksi mielenkiintoista on, että talouden merkitys vaikuttaa korostuneen kansalaisten vastauksissa vuoden 2019 eduskuntavaaleissa, vaikka vaalikamppailussa talous oli muita vaaleja vähemmän esillä ja vaalikeskustelua hallitsi ilmastonmuutos ja maahanmuuttoon liittyvät kysymykset. Osa sosiodemografista muuttujista sekä ristiriitaulottuvuuksista selittävät puoluevalintaan aikaisemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti lukuun ottamatta eliitti-kansa-ulottuvuutta.

6 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää talousperustaista äänestämistä Suomessa. Tutkielman kaksiosaisen tutkimusasetelman tarkoituksena oli selvittää, vaikuttavatko kansalaisten käsitykset Suomen ja henkilökohtaisen talouden tilan muutoksista puoluevalintaan Suomessa sekä kuinka paljon ne selittävät kansalaisten puoluevalintaa verrattuna perinteisiin tapoihin selittää tätä yhteyttä. Tutkielman aineistona käytettiin eduskuntavaalitutkimuksia vuosilta 2011, 2015 sekä 2019 kattaen näin koko 2010-luvun.

Tutkielman analyysin perusteella voidaan todeta, että talousperustaista äänestämistä tapahtuu Suomessa ainakin jonkin verran. Vuoden 2011 aineistoa käyttämällä havaittiin heikko korrelaatio kansalaisten sosioprooppisissa talouden arvioissa puoluevalintaan, mutta tämä ei korreloinut talousperustaisen äänestämisen teorian mukaisesti. Tulosta voidaan pitää hieman yllättävänä, sillä Suomen talouden tila oli kokenut merkittävän negatiivisen muutoksen kansainvälisen finanssikriisin myötä. Toisaalta talouden rooli ei korostunut kyseisissä vaaleissa. Vuoden 2015 vaalien osalta talouden arvioiden ja puoluevalinnan välillä ei havaittu yhteyttä. Tulosta voidaan pitää hieman yllättävänä, sillä kyseisten vaalien vaalikamppailussa talouden rooli oli koroistunut ja talouden tila oli ollut laskusuhdanteessa koko vaalikauden ajan. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa talouden roolin voidaan esittää olleen suhteellisen heikko ja talous kasvoi vaalikauden aikana, jonka on havaittu heikentävän talousperustaisen äänestämisen esiintyvyyttä. Siitä huolimatta tässä tutkielmassa sekä sosioprooppisilla että egoprooppisilla arvioilla havaittiin yhteys puoluevalintaan. Aikaisemmasta tutkimuskirjallisuudesta poiketen egoprooppisilla eli henkilökohtaisilla talouden arvioilla oli vahvempi yhteys puoluevalintaan kuin sosioprooppisilla arvioilla.

Talouden arviot, joilla havaittiin yhteys puoluevalintaan, korreloivat talousperustaisen äänestämisen mukaisesti heidän osaltansa, jotka kokivat talouden tilansa parantuneen tai heikentyneen edellisen kahden vuoden aikana. Äänestäjät, jotka kokivat talouden tilan pysyneen samankaltaisena verrattuna kahden vuoden takaiseen tilanteeseen, äänestivät useammin oppositiopuolueita kuin pääministeri- tai valtiovarainministeripuoluetta.

Tutkimustulos voi tarkoittaa sitä, että nykytilan säilyttäminen ei riitä, jotta äänestäjät näkisivät hallituksen onnistuneen talouden hoidossa. Kuitenkin aineisto on erittäin pieni ja korrelaatiot heikkoja, joten johtopäätökseen tulee suhtautua varovaisesti.

Tämän lisäksi analyysin perusteella ristiriitautottavuudet ja sosiodemografiset tekijät selittivät paremmin suomalaisten puoluevalintaa kuin talouden tilan arviot. Kaikkia aineistoja tarkasteltaessa osa sosiodemografisista muuttujista korreloi puoluevalintaan.

Ristiriitautottuvuuksista vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden rooli korostui, sillä se selitti jokaisen aineiston osalta tutkielmaan valittujen puolueiden äänestämiseen. Muista ulottuvuuksista myös konservatiivi-liberaali- sekä kansainvälinen-kansallinen -ulottuvuuksilla havaittiin useammassa analyysissä yhteys puoluevalintaan aikaisemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti. Toisaalta ekologiset arvot-materialistiset arvot-ulottuvuudella ei havaittu yhteyttä missään analyysissä puoluevalintaan, mitä voidaan selittää sillä, etteivät tutkielman hallituspuolueet olleet profiloituneet kyseisellä ulottuvuudella.

Talusterustaisen äänestämisen vähäinen esiintyvyys ei ole yllättävää, sillä Suomen poliittisessa järjestelmässä on paljon vastuun osoittamista heikentäviä tekijöitä, joiden on havaittu vähentävän talusterustaisen äänestämisen esiintyvyyttä. Ensinnäkin Suomen monipuoluejärjestelmä heikentää vastuun selkeyttä. Sen lisäksi, että hallituksissa voi olla useita puolueita, Suomessa hallituksia on voitu muodostaa hyvinkin erilaisten puolueiden kesken. Esimerkiksi vuoden 2011 hallitukseen mahtui silloisen Suomen eduskuntapuolueiden vasemmisto-oikeisto- ulottuvuuden ääripäät vasemmistoliitto ja kokoomus. Hallitusten ollessa ideologisesti hajanaisia myös oppositio on useasti ollut tämänkaltainen, mikä osaltaan voi heikentää talusterustaisen äänestämisen esiintyvyyttä. Tämä asetelma voi näkyä sekä vuoden 2015 että 2019 tutkimustuloksissa. Toisaalta vuoden 2015 hallituksen muodostivat oikeistopuolueet, vasemmistopuolueiden jäädessä oppositioon ja tällöin havaittiin tutkielman voimakkaimmat yhteydet talouden tilan ja puoluevalinnan välillä. Lisäksi kyseisellä vaalikaudella talous lähti kasvuun ja talouden rooli ei korostunut vaalikamppailussa, mutta silti juuri tällä aineistolla saatiin kaikkein vahvin yhteys puoluevalintaa. Mielenkiintoista myös on, että talouden tilanne oli heikentynyt vaalikauden 2011–2015 aikana ja talous oli korostetussa asemassa vaalikamppailun aikana, mikä aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella pitäisi luoda hyvät olosuhteet talusterustaisen äänestämisen esiintymiselle, vuoden 2015 aineistossa ei havaittu talusterustaista äänestämistä kummankaan talouden tilan näkökulman kohdalla. Vaikuttaa siis siltä, että hallituksen ideologinen yhteneväisyys vaikuttaa vahvemmin talusterustaisen äänestämisen esiintyvyyteen kuin talouden suhdannetilanne.

Talousperustaisen äänestämisen vähäisyys voi johtua myös muista tekijöistä. Suomen riippuvuus maailmankaupan tilanteesta voi osaltaan laskea talousperustaisen äänestämisen esiintyvyyttä. Tämän perusteella vuoden 2011 aineiston osalta yhteyden puuttumista voi pyrkiä selittämään sillä, että äänestäjät kokivat talouden tilan heikkenemisen johtuvan ulkoisesta tekijästä, minkä takia he eivät syyttäneet oman maansa hallitusta (Duch & Stevenson, 2010; Anderson & Hecht, 2012). Lisäksi kyseisten vaalien kohdalla on syytä kiinnittää huomiota siihen, että äänestäjiä pyydettiin arvioimaan vain edellisen kahden vuoden talouden tilan muutosta, eikä koko vaalikautta. Vaalikauden alussa Suomen talous vielä kasvoi ennen syöksymistään taantumaan vuonna 2009, minkä takia äänestäjien vastaukset kysymykseen olisivat voineet olla erilaisia, jos äänestäjiä olisi pyydetty arvioimaan koko vaalikauden talouden tilan muutosta. Lisäksi tutkielmassa tarkastellut vaalit sisälsivät monia mahdollisesti heikentäviä elementtejä vastuun osoittamiselle: vuoden 2015 ja 2019 vaaleissa hallituksista irtautui puolueita, mikä voi vaikeuttaa arviota siitä, mikä puolue on ollut vastuussa harjoitettavasta politiikasta tai mistäkin poliittisesta päätöksestä. Lisäksi vaalikauden 2015–2019 aikana perussuomalaisten kahtia jakautuminen sinisten jäädessä hallitukseen ja perussuomalaisten siirtyessä oppositioon on myös osaltaan voinut hämmentää osaa äänestäjistä. Yksinkertaisesti tilanne voi myös olla, että äänestäjät eivät ole osanneet tunnistaa taloudesta vastaavaa puoluetta, koska se edellyttää erittäin korkeaa tietotasoa.

Analyysin perusteella ristiriitaulottuvuuksiin perustuvat teoriat ja sosiodemografiset muuttujat selittävät paremmin kansalaisten puoluevalintaa kuin talouden arviot, mutta talouden arvioilla on myös vaikutusta puoluevalintaan ainakin jossain määrin. Tutkimus mukaillee aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta äänestysvalintaan keskittyvässä tutkimuksessa siinä, että kansalaisten äänestyspäätös muodostuu sekä pitkän aikavälin poliittisten sitoumusten että lyhyen aikavälin poliittisten mielipiteiden muutosten yhteisvaikutuksena. Näin ollen hallitus-oppositioasetelma ei pysty pelkästään selittämään puoluevalintaa Suomessa, vaan puolueen ajamat arvot ja politiikka vaikuttavat myös sen kannatukseen. Se, kuinka paljon lyhyen aikavälin poliittisten mielipiteiden rooli korostuu suhteessa pitkän aikavälin poliittisiin sitoumuksiin, riippuu poliittisesta kontekstista kuten hallituspuolueiden ideologisesta yhteneväisyydestä sekä vaalikamppailussa korostuneista teemoista.

Tutkimustulosten perusteella talouden arvioilla on siis jonkinlainen yhteys puoluevalintaan siten, että äänestäjät, jotka ovat tyytyväisempiä talouden tilaan äänestävät todennäköisemmin hallituspuolueita kuin oppositiopuolueita. Aineiston perusteella ei pystytä toteamaan,

vaikuttavatko kansalaisten arviot talouden tilan muutoksista heidän puoluevalintaansa kuten talousperustaisen äänestämisen tutkimus osoittaa vai vinouttaako äänestäjien puolueuskollisuus heidän talouden tilan arvioitaan. Näin ollen tämän tutkielman perusteella ei voida todeta kumpaan suuntaan kausaalisuus menee, vaan aineiston tulisi sisältää kyselytutkimukset, joka tehtäisiin sekä ennen vaaleja että sen jälkeen (Fraile & Lewis-Beck 2010). Tällaista aineistoa ei ole Suomessa saatavilla tällä hetkellä.

Tutkielman tuloksiin pitää kuitenkin suhtautua kriittisesti. Ensinnäkin tutkielmaan valittiin vain pää- ja valtiovarainministeripuolueiden äänestäminen. Vaikka kyseisten puolueiden on aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa havaittu olevan kansalaisten silmissä eniten vastuussa talouden tilasta ja täten näiden valinta perusteltua, tutkimustulokset olisivat voineet olla erilaisia, mikäli olisi tarkasteltu kaikkia hallituspuolueita. Tutkimusasetelmasta suljettiin ulos siis osa eduskuntapuolueista, mutta myös äänestämättä jättäneet.

Selittäväksi muuttujaksi tutkielmaan olisi myös voitu valita eri talouden tilaa kuvaava muuttuja. Lisäksi on syytä huomioda, että äänestäjä on saattanut tarkastella Suomen talouden tilaa eri näkökulmasta kuin tutkimuksessa oletetaan. Äänestäjä on saattanut tarkastella esimerkiksi inflaatiota tai työttömien määrää (Lewis-Beck & Paldam, 2000, 119–120). Toisaalta tutkielman kiinnostuksen kohteena ei ollut kansalaisten arvioiden ja todellisen talouden tilan suhde. Tämä on kuitenkin otettava huomioon tutkimustuloksia tulkittaessa. Lisäksi ristiriitaulottuvuuksia tarkasteltiin vain yhden muuttujan avulla kuvaamaan kutakin jakolinjaa. Sen sijaan olisi voitu muodostaa faktorianalyysi ja sen tulosten perusteella muodostaa summamuuttujien avulla ristiriitaulottuvuuksia kuvaavat muuttujat.

Vaikka talousperustaisen äänestämisen ei havaittu olevan Suomessa erityisen vahvaa, tulee siihen liittyvää tutkimusta tehdä yhä jatkossa. Etenkin tutkimustulokset äänestäjistä, jotka kokivat talouden tilan pysyneen samankaltaisena, on mielenkiintoinen. Tässä tutkielmassa tarkasteltiin talousperustaista äänestämistä sen perinteisestä näkökulmasta. Tutkimusta olisi tärkeää tehdä myös talousperustaisen äänestämisen muista näkökulmista kuten omaisuuden tai tulojen vaikutuksesta puoluevalintaan tai siitä, miten kansalaisten arviot talouden tilasta muodostuvat. Lisäksi mielenkiintoista olisi vertailla kansalaisten arvioiden ja todellisen talouden tilan eroavaisuutta esimerkiksi poliittisen sofistikaation erojen avulla.

Lisäksi talousperustaisen äänestämisen merkitys voi kasvaa tulevaisuudessa. Esimerkiksi puolueuskollisuuden väheneminen voi kasvattaa talousperustaista äänestämistä, kun useampi äänestäjä mahdollisesti äänestää vaalikauden tapahtumien perusteella (Kayser & Wlezien 2011). Talouden merkitys on myös suomalaisille yhä tärkeässä roolissa äänestyspäätöstä tehtäessä ja vuoden 2023 eduskuntavaaleissa talous nousi jälleen keskeiseen rooliin vaalikamppailussa, joka on voinut vaikuttaa kyseisten vaalien lopputulokseen.

Lähteet

- Achen, Christopher H. & Bartels, Larry M. (2002). Blind retrospection electoral responses to drought, flu, and shark attacks. Prepared for presentation at the annual meeting of the American Political Science Association. Boston.
- Achen, Christopher H. & Bartels, Larry M. (2004). Musical Chairs: Pocketbook Voting and the Limits of Democratic Accountability. Prepared for presentation at the Annual Meeting of the American Political Science Association. Chicago, IL.
- Achen, Christopher H. & Bartels, Larry M. (2017). Democracy for Realists: Why Elections Do Not Produce Responsive Government, Princeton University Press.
- Akarca, Ali T. (2019) Economic voting in Turkey: single- vs. multi- party governments. *Southeast European and Black Sea Studies*, 19:4, p. 523-539.
- Alesina, Alberto., Londregan, John. & Rosenthal, Howard. (1993). A Model of the Political Economy of the United States. *The American Political Science Review*, 87:1, p. 12-33.
- Alvarez, R. Michael. (1997). Information and elections. Ann Arbor: MI: University of Michigan Press.
- Alvarez, R. Michael. & Nagler, Jonathan. (1995). Economics, Issues and the Perot Candidacy: Voter Choice in the 1992 Presidential Elections. *American Journal of Political Science*, 39:3, p. 714–744.
- Anderson, Christopher J. (2000). Economic voting and political context: a comparative perspective. *Electoral Studies*, 19:2-3, p. 151-170.
- Anderson, Christopher J. (2007). The End of Economic Voting? Contingency Dilemmas and the Limits of Democratic Accountability. *Annual Review of Political Science*, 10:1, p. 271-296.
- Anderson, Christopher J. & Hecht, Jason D. (2012). Voting when the economy goes bad, everyone is in charge, and no one is to blame: The case of the 2009 German election. *Electoral Studies*, 31:1, p. 5-19.
- Anderson, Christopher J., Mendes, Silvia M. & Tverdova, Yuliya V. (2004). Endogenous economic voting: evidence from the 1997 British election. *Electoral Studies*, 23:4, p. 683-708.
- Bartels, Larry M. (2008). Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Bartolini, Stefano. & Mair, Peter. (1990). Identity, Competition and Electoral Availability. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bell, Daniel. (1965). The end of ideology: On the exhaustion of political ideas. Glencoe, IL: FreePress.
- Bellucci, Paolo. (2014). The Political Consequences of Blame Attribution for the Economic Crisis in the 2013 Italian National Election. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 24:2, p. 243-263.
- Bengtsson, Åsa. (2002). *Ekonomisk röstning och politisk kontext: En studie av 266 val i parlamentariska demokratier*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Bengtsson, Åsa. (2004). Economic voting: The effect of political context, volatility and turnout on voters' assignment of responsibility. *European Journal of Political Research*, 43:5, p. 749-767.
- Bisgaard, Martin. (2015). Bias will find a way: Economic perceptions, attributions of blame, and partisan-motivated reasoning during crisis. *The Journal of Politics*, 77:3, p. 849–860.

- Borg, Sami. & Grönlund, Kimmo. Eduskuntavaalitutkimus 2011 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 5.0 (2021-09-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2653>.
- Borg, Sami. & Paloheimo, Heikki. (2020). Valitsijoiden korostamat asiakysymykset ja hallituksen toimien arviointi. Teoksessa: Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 148–168.
- Borg, Sami., Kestilä-Kekkonen, Elina., & Wass, Hanna. (2020). Johdanto: Mikä politiikan ilmastonmuutos? Teoksessa: Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, pp. 45–65.
- Borg, Sami. (2012a). Johdanto. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Edita Prima Oy, p. 17–25.
- Borg, Sami. (2012b). Perussuomalaiset. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Edita Prima Oy, pp. 191–210.
- Borg, Sami. (2012c). Tärkeimmät asiakysymykset ja vakavimmat ongelmat. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Edita Prima Oy, p. 240–252.
- Borg, Sami. (2012d). Valitsijoiden liikkuvuus eduskuntavaaleissa 2007–2011. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Edita Prima Oy, p. 126–138.
- Brown, Adam R. (2010). Are Governors Responsible for the State Economy? Partisanship, Blame, and Divided Federalism. *The Journal of Politics*, 72:3, p. 605–615.
- Campbell, Angus., Converse, Philip E., Miller, Warren E. & Stokes, Donald E. (1960). *The American Voter*. New York: John Wiley and Sons.
- Campbell, James E. (2011). The Economic Records of the Presidents: Party Differences and Inherited Economic Conditions, *The Forum*, 9:1, artikkeli 7.
- Clarke, Harold., Sanders, David., Stewart, Marianne. & Whiteley, Paul. (2009). *Performance Politics and the British Voter*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Coffey, Eva. (2013). Pain tolerance: Economic voting in the Czech Republic. *Electoral Studies*, 32:3, p. 432–437.
- de Vries, Catherine E. & Giger, Nathalie. (2014). Holding governments accountable? Individual heterogeneity in performance voting. *European Journal of Political Research*, 53:2, p. 345–362.
- de Vries, Catherine E., Edwards, Erica E. & Tillman, Erik R. (2011). Clarity of responsibility beyond the pocketbook: How political institutions condition EU issue voting. *Comparative Political Studies*, 44:3, p. 339–363.
- Duch, Raymond M., & Falcó-Gimeno, Albert. (2022). Collective Decision-Making and the Economic Vote. *Comparative Political Studies*, 55:5, 757–788.
- Duch, Raymond M. (2001). A developmental model of heterogeneous economic voting in new democracies. *American Political Science Review*, 95:4, p. 895–910.
- Duch, Raymond M. & Stevenson, Randy. (2010). The Global Economy, Competency, and the Economic Vote. *The Journal of Politics*, 72:1, p. 105–123.
- Duch, Raymond M. & Stevenson, Randolph T. (2008). *The Economic Vote: How Political and Economic Institutions Condition Election Results*. Cambridge University Press.
- Duch, Raymond M., Palmer, Harvey D. & Anderson, Christopher J. (2000). Heterogeneity in perceptions of national economic conditions. *American Journal of Political Science*, 44: 4, p. 635–652.
- Duch, Raymond., Przepiorka, Wojtek., & Stevenson, Randolph. T. (2015). Responsibility attribution for collective decision makers. *American Journal of Political Science*, 59:2, p. 372–389.

- Elinder, Mikael., Jordahl, Henrik. & Poutvaara, Panu. (2015). Promises, policies and pocketbook voting. *European Economic Review*, 75, p. 177-194.
- Fearon, James D. (1999). Electoral Accountability and the Control of Politicians: Selecting Good Types versus Sanctioning Poor Performance. Teoksessa: Adam Przeworski, Susan c. Stokes, & Bernard Manin (toim.) *Democracy, Accountability, and Representation*, (Cambridge Studies in the Theory of Democracy). Cambridge: Cambridge University Press.
- Fiorina, Morris P. (1978). Economic Retrospective Voting in American National Elections: A Micro-Analysis. *American Journal of Political Science*, 22:2, p. 426-443.
- Fiorina, Morris P. (1981). *Retrospective Voting in American National Elections*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Fraile, Marta & Lewis-Beck, Michael S. (2010). Economic voting in Spain: A 2000 panel data test. *Electoral Studies*, 29:2, p. 210-220.
- Fraile, Marta. & Lewis-Beck, Michael S. (2013). Multi-dimensional economic voting in Spain: The 2008 election. *Electoral Studies*, 32:3, p. 465-469.
- Franklin, Mark N., Thomas Mackie & Henry Valen (toim.). (2009). *Electoral change: Responses to evolving social and attitudinal structures in Western countries*. Colchester: ECPR Press.
- Gallagher, Michael., Laver, Michael. & Mair, Peter. (2005). *Representative government in modern Europe*. New York: McGraw-Hill.
- Godbout, Jean-François. & Bélanger, Éric. (2007). Economic Voting and Political Sophistication in the United States. *Political Research Quarterly*, 60:3, p. 541-554.
- Gomez, Brad T. & Wilson, J. Matthew. (2006). Cognitive heterogeneity and economic voting: a comparative analysis of four democratic electorates. *American Journal of Political Science*, 50:1, p. 127-145.
- Gomez, Brad T. & Wilson, J. Matthew. (2001). Political Sophistication and Economic Voting in the American Electorate: A Theory of Heterogeneous Attribution. *American Journal of Political Science*, 45:4, p. 899-914.
- Gosnell, Harold F. & Colman, William G. (1940). Political trends in Industrial America: Pennsylvania an Example. *Public Opinion Quarterly*, 4:3, p. 473-486.
- Grönlund, Kimmo (Åbo Akademi) & Borg, Sami (Tampereen yliopisto): Eduskuntavaalitutkimus 2019 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2021-09-15). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3467>.
- Grönlund, Kimmo (Åbo Akademi) & Kestilä-Kekkonen, Elina (Tampereen yliopisto): Eduskuntavaalitutkimus 2015 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 4.0 (2021-09-14). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>.
- Grönlund, Kimmo. & Westinen, Jussi. (2012). Puoluevalinta. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Edita Prima Oy, p. 156-188.
- Grönlund, Kimmo. (2016). Eduskuntavaalit 2015. Teoksessa: Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 58-75.
- Haavisto, Markus., Kilpoinen, Juha. & Sariola, Mikko. (2016). EKP:n laajennettu ostohjelma tukenut Suomen talouskasvua. Suomen pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta, 5/2016. Saatavilla: https://publications.bof.fi/bitstream/handle/10024/51413/eurotalous516_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 16.5.2023.
- Hameleers, Michael., Bos, Linda. & de Vreese, Claes H. (2017). “They Did It”: The Effects of Emotionalized Blame Attribution in Populist Communication. *Communication Research*, 44:6, p. 870-900.

- Hansford, Thomas G. & Gomez, Brad T. (2015). Reevaluating the sociotropic economic voting hypothesis. *Electoral Studies*, 39, p. 15-25.
- Healy, Andrew J., Malhotra, Neil. & Hyunjung Mo, Cecilia. (2010). Irrelevant events affect voters' evaluations of government performance. *The Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107:29, p. 12804-12809.
- Healy, Andrew. & Lenz, Gabriel S. (2014). Substituting the End for the Whole: Why Voters Respond Primarily to the Election-Year Economy. *American Journal of Political Science*, 58:1, p. 31-47.
- Healy, Andrew. & Malhotra, Neil. (2013). Retrospective Voting Reconsidered. *Annual Review of Political Science*, 16:1, p. 285-306.
- Hellwig, Timothy. (2001). Interdependence, government constraints, and economic voting. *The Journal of Politics*, 63:4, p. 1141-1162.
- Hellwig, Timothy. & McAllister, Ian. (2019). Party Positions, Asset Ownership, and Economic Voting. *Political Studies*, 67: 4, p. 912-931.
- Hellwig, Timothy. & Samuels, David. (2008). Electoral accountability and the variety of democratic regimes. *British Journal of Political Science*, 38:1, p. 65- 90.
- Hobolt, Sara., Tilley, James. & Banducci, Susan. (2013). Clarity of responsibility: How government cohesion conditions performance voting. *European Journal of Political Research*, 52:2, p. 164-187.
- Huber, Gregory A., Hill, Seith J. & Lenz, Gabriel S. (2012). Sources of Bias in Retrospective Decision Making: Experimental Evidence on Voters' Limitations in Controlling Incumbents. *The American Political Science Review*, 106:4, p. 720-741.
- Hämäläinen, Unto. (2016). Neljän vuoden mittainen hallituspiina. Teoksessa: Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 46-57.
- Hämäläinen, Unto. (2020). Veljekset kuin ilvekset. Teoksessa: Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 66-79.
- Inglehart, Ronald. (1971). The silent revolution in Europe: Intergenerational Change in Post Industrial Societies. *American Political Science Review*, 65:4, p. 991-1007.
- Inglehart, Ronald. (1977). *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. Princeton: Princeton University Press.
- Jokivuori, Pertti. & Hietala Risto. (2007). Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Kaakinen, Markus. & Ellonen, Noora. (2022). Logistinen regressioanalyysi. Teoksessa: *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/149095/Pro%20gradu%20Laura%20Sارين%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu: 21.3.2023.
- Kayser, Mark Andreas. & Peress, Michael. (2012). Benchmarking across Borders: Electoral Accountability and the Necessity of Comparison. *American Political Science Review*, 106:3, p. 661-684.
- Kayser, Mark Andreas. & Wlezien, Christopher. (2011). Performance pressure: Patterns of partisanship and the economic vote. *European Journal of Political Research*, 50:3, p. 365- 394.
- Kedar, Orit. (2009). *Voting for Policy, Not Parties: How Voters Compensate for Power Sharing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Key, Valdimer O. Jr. (1966). *The Responsible Electorate: Rationality in Presidential Voting, 1936-1960*. Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge.

- Kiewiet, D. Roderick. (1983). *Macroeconomics and Micropolitics: The Electoral Effects of Economic Issues*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Kiewiet, D. Roderick. & Lewis-Beck, Michael S. (2011). No man is an island: self-interest, the public interest, and sociotropic voting. *Critical Review*, 23:3, p. 303-319.
- Kinder, Donald R. & Kiewiet, D. Roderick. (1979). Economic Discontent and Political Behavior: The Role of Personal Grievances and Collective Economic Judgements in Congressional Voting. *American Journal of Political Science*, 23:3, p. 295-527.
- Kinder, Donald R. & Kiewiet, D. Roderick. (1981). Sociotropic politics: the American case. *British Journal of Political Science*, 11:2, 129-161.
- Kramer, Gerald H. (1971). Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior. *The American Political Science Review*, 65:1, p. 131-143.
- Kriesi, Hanspeter. (1998). The transformation of cleavage politics. The 1997 Stein Rokkan lecture. *European Journal of Political Research*, 33:2, p. 165–185.
- Kriesi, Hanspeter. Grande, Edgar., Lachat, Romain., Dolezal, Martin., Bornschier, Simon. & Frey, Timotheos. (2006). Globalization and the transformation of the national political space: six European countries compared. *European Journal of Political Research*, 45:6, p. 921–956.
- Kuismanen, Mika. & Spolander, Mikko. (2012). Finanssikriisi ja finanssipolitiikka Suomessa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 108:1, p. 60–80.
- KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. (2023). Risitintaulukointi [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>, Viitattu 20.4.2023.
- Leigh, Andrew. (2009). Does the World Economy Swing National Elections? *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 71:2, p. 168-181.
- Lewis-Beck Michael S., Nadeau, Richard. & Foucault, Martial. (2013a). The Compleat Economic Voter: New Theory and British Evidence. *British Journal of Political Science*, 43:2, p. 241–261.
- Lewis-Beck, Michael S. & Nadeau, Richard. (2000). French electoral institutions and the economic vote. *Electoral Studies*, 19:2-3, p. 171-182.
- Lewis-Beck, Michael S. & Paldam, Marin. (2000). Economic voting: an introduction. *Electoral Studies*, 19:2, p. 113-121.
- Lewis-Beck, Michael S. & Stegmaier, Mary. (2013). The VP-function revisited: a survey of the literature on vote and popularity functions after over 40 years. *Public Choice*, 157: 3/4, p. 367–385.
- Lewis-Beck, Michael S. & Stegmaier, Mary. (2018). Economic voting. Teoksessa: Roger D. Congleton, Bernard N. Grofman & Stefan Voigt (toim.) *The Oxford Handbook of Public Choice, volume 1*, Oxford: Oxford University press.
- Lewis-Beck, Michael S., Nadeau, Richard. & Elias, Angelo. (2008). Economics, Party and the Vote: Casuality Issues and Panel Data. *American Journal of Political Science*, 52:1, p. 84-95.
- Lewis-Beck, Michael S., Stubager, Rune & Nadeau, Richard. (2013b). The Kramer problem: micro-macro resolution with a Danish pool. *Electoral Studies*, 32:3, p. 500-505.
- Lewis-Beck, Michel S. & Stegmaier, Mary. (2007). Economic models of voting. Teoksessa: Russel J. Dalton & Hans-Dieter Klingemann (toim.) *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford University Press, Oxford, p. 518-537.
- Lipset, Seymour M. & Rokkan, Stein. (1967). Cleavages, party systems and voter alignments: an introduction. Teoksessa: Seymour M. Lipset & Stein Rokkan (toim.) *Party Systems and Voter Alignments*. New York: The Free Press.

- Manin, Bernard., Przeworski, Adam. & Stokes, Susan C. (1999). Elections and representation. Teoksessa: Adam Przeworski, Susan C. Stokes & Bernard Manin (toim.) *Democracy, Accountability, and Representation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marks Gary, Hooghe, Lisbet, Nelson, Moira & Edwards, Erica. (2006). Party competition and European integration in east and west. Different structure, same causality. *Comparative Political Studies*, 39:2, p. 155–175.
- McDonald, Michael D. & Budge, Ian. (2005). *Elections, Parties, Democracy: Conferring the Median Mandate*. New York: Oxford University Press.
- Michelitch, Kristin., Morales, Marco., Owen, Andrew. & Tucker, Joshua A. (2012). Looking to the future: Prospective economic voting in 2008 Presidential Elections. *Electoral Studies*, 31:4, p. 838–851.
- Mueller, John E. (1970). Presidential Popularity from Truman to Johnson. *American Political Science Review*, 64:1, p. 18–34.
- Mueller, John E. (1973). *War, Presidents and Public Opinion*. New York: John Wiley and Sons.
- Myrskylä, Pekka. (2010). Taantuma ja työttömyys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys. 57/2010. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Nadeau, Richard., Lewis-Beck, Michael. S. & Bélanger, Éric. (2013). Economics and Elections Revisited. *Comparative Political Studies*, 46:5, p. 551–573.
- Nadeau, Richard & Niemi, Richard G. (1999). Rating the chancellors and their budgets. *Political Studies*, 46:5, p. 857–876.
- Nadeau, Richard., Niemi, Richard G. & Amato, Timothy. (2000). Elite economic forecasts, economic news, mass economic expectations and voting intentions in Great Britain. *European Journal of Political Research*, 38:1, p. 135–170.
- Nadeau, Richard., Niemi, Richard. G., & Yoshinaka, Antoine. (2002). A cross-national analysis of economic voting: Taking account of the political context across time and nations. *Electoral Studies*, 21:3, p. 403–423.
- Nannestad, Peter & Paldam, Martin. (1994). The VP-Function: A Survey of the Literature of on Vote and Popularity Functions after 25 Years. *Public Choice*, 79:3-4, p. 213–245.
- Norpoth, Helmut. (2001). Divided Government and Economic Voting. *Journal of Politics*, 63:2, p. 414–435.
- Nummenmaa, Lauri. (2009). Logistinen regressio. Teoksessa: *Tilastolliset menetelmät*. Toinen painos. Helsinki: Tammi.
- Paldam, Martin. (1991). How Robust Is the Vote Function? A Study of Seventeen Nations over Four Decades. Teoksessa: Helmut Norpoth, Michael S. Lewis-Beck & Jean-Dominique Lafay (toim.) *Economics and Politics: the Calculus of Support*, Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Paloheimo, Heikki. (2005). Puoluevalinnan tilannetekijät. Teoksessa: Heikki Paloheimo (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*, Porvoo ja Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki. (2008). Ideologiat ja ristiriitailottuvuudet. Teoksessa: Heikki Paloheimo & Tapio Raunio (toim.) *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmät*. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki. & Borg, Sami. (2020). Hallitus- ja oppositioaseman yhteys kansalaisten puoluevalintoihin. Teoksessa: Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 123–148.
- Pernaa, Ville. (2012). Vaalikamppailu mediassa. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Edita Prima Oy, p. 29–42.
- Persson, Torsten., Roland, Gérald. & Tabellini, Guido. (1997). Separation of powers and political accountability. *The Quarterly Journal of Economics*, 112:4, p.1163–1202.

- Pitkin, Hanna Fenichel. (1967). *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California.
- Powell, G. Bingham Jr. & Whitten, Guy D. (1993). A Cross-National Analysis of Economic voting: Taking Account of the Political Context. *American Journal of Political Science*, 37:2, p. 391–414.
- Railo, Erkka. & Ruohonen, Sini. (2016). Vaalikampanjat ja julkisuuden agenda. Teoksessa: Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 76–94.
- Reeves, Andrew. & Gimpel, James G. (2012). Ecologies of Unease: Geographic Context and National Economic Evaluations. *Political Behaviour*, 34:3, p. 507–534.
- Schwarz, Norbert. & Clore, Gerald L. (1983). Mood, misattribution, and judgments of well-being: Informative and directive functions of affective states. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45:3, p. 513–523.
- Singer, Matthew M. (2011). Who Says “It’s the Economy”? Cross-National and Cross-Individual Variation in the Salience of Economic Performance. *Comparative Political Studies*, 44:3, p. 284–312.
- Soroka, Stuart N. (2014). *Negativity in Democratic Politics: Causes and Consequences*. New York: Cambridge University Press.
- Stegmaier, Mary., & Williams, Laron K. (2016). Forecasting the 2015 British election through party popularity functions. *Electoral Studies* 41:1, p. 260–263.
- Stewart, Marianne C. & Clarke, Harold D. (2018). Economic voting. Teoksessa: Justin Fisher, Edward Fieldhouse, Mark N. Franklin, Rachel Gibson, Martha Cantijoch & Cristopher Wlezien (toim.) *The Routledge Handbook of Elections, Voting Behavior and Public Opinion*. London: Routledge.
- Stokes, Donald E. (1963). Spatial Models of Party Competition. *American Political Science Review*, 57:2, p. 368–377.
- Stubager, Rune., Lewis-Beck, Michael S. & Nadeau, Richard. (2013). Reaching for profit in the welfare state: Patrimonial economic voting in Denmark. *Electoral Studies*, 32:3, p. 438–444
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023a). Kansantalouden vuositilinpito [verkkojulkaisu]. ISSN=2954-0828. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 2.5.2023].
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023b) Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 25.4.2023].
- Suuronen, Aleksi., Grönlund, Kimmo. & Sirén, Rasmus. (2020). Puolueiden äänestäjät. Teoksessa: Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 260–287.
- Söderlund, Peter. & Kestilä-Kekkonen, Elina. (2014). Economic voting in Finland before and after an economic crisis. *Acta Politica*, 49, p. 395–412.
- Tibbits, Clark. (1931). Majority Votes and the Business Cycle. *American Journal of Sociology*, 36:4, p. 596–606.
- Tilley, James. & Hobolt, Sara B. (2011). Is the Government to Blame? An Experimental Test of How Partisanship Shapes Perceptions of Performance and Responsibility. *The Journal of Politics*, 73:2, p. 1–15.
- van der Brug, Wouter., van der Eijk, Cees. & Franklin, Mark. (2007). *The Economy and the Vote: Economic Conditions and Elections in Fifteen Countries*. New York: Cambridge University Press.
- Wass, Hanna. & Kauppinen, Timo M. (2020). Palkkakuitti äänestyslippuna: tulojen yhteys äänestysaktiivisuuteen ja puoluevalintaan. Teoksessa: Maija Mattil (toim.) *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätö.

- Welch, Susan. & Hibbing, John. (1992). Financial Conditions, Gender and Voting in American National Elections. *Journal of Politics*, 54:1, p. 197–213.
- Westinen, Jussi. (2015). Cleavages in contemporary Finland: A study on party-voter ties. Turku: Åbo Akademi University Press.
- Westinen, Jussi. (2016): Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.): *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, p. 249–272.
- Wilkin, Sam., Haller, Brandon. & Norpoth, Helmut. (1997). From Argentina to Zambia: a world-wide test of economic voting. *Electoral Studies*, 16:3, p. 306-316.